KULTURMINNEPLAN

for Overhalla kommune 2018 - 2021

Forfatter: Are Skarstein Kolberg
Layout: Kine Marie Bangsund

Forsidebilder:
Steinar Johansen

Utgitt av Overhalla kommune

Innhold

Del 1 Formål og bakgrunn for kulturminneplan 4
Innledning 5
Formål med kulturminneplanen 6
Lover og definisjoner 7

Del 2 Kulturminner og kulturmiljø i Overhalla 8
Generelt om kulturmiljø i Overhalla 9
Religion, graver og minner 10
Gravhauger og gravfelt i Overhalla kommune 11
Gravfeltet på Hunn 11
Gravfeltet på Bertnem 11
Bautasteinslokaliteter og nyere minnesmerker 12
Krigsminnesmerker 12
Minnestøtta på Ryggahøgda 13
Gravsteder for russiske krigsfanger 13
Kirker 14
Ranem kirke 14
Skage kirke 15
Industri, samferdsel og næringsliv 16
Samferdsel 16
Jernbanen i Overhalla 16
Annen samferdsel 18
Fergesteder 18
Bruer 18
Næringsliv og industri 19
Melamartnan 19
Øyesvold maskinfabrikk 20
Overhalla cementvarefabrikk 20
Namdal betong og plast 20
Haukmosmedene/Haukmokaran 21
Kraftstasjoner 21
Skogmo industriområde og forløperen 22
Skage lense 24
Skogbruk og tømmer 24
Tømmerfløtingsdammen ved Stutjønna 25
Jordbruk og gårdsdrift 27
Fiske og jakt 30
”Laksgali” 32
Svenningsmoen og Gimlehallen 33
Idrett og fritid 33
Samfunnsliv 35
Kommunehuset 35
Bygninger og anlegg 35
Den gamle brannstasjonen 36
Folkets hus 36
Fridtun forsamlingshus 36
Gamle Gimle forsamlingshus 36
Samiske kulturminner 38

Del 3 Tiltaks- og handlingsplan 40
Prioriteringsliste over tiltak 41
Litteraturliste 44

Del 4 Appendiks 46

DEL 1

Formål og bakgrunn for kulturminneplan

INNLEDNING

Overhalla er et rikt kulturlandskap langs elvene Namsen (samisk: Laakese) og Bjøra. Elvene er både viktige ferdselsårer og viktige eksistensgrunnlag, og det har de vært gjennom flere generasjoner. Dette kan man se av de historiske lagene som ligger tett langs elvene; helt fra mektige gravfelt til moderne industri og lakseturisme. I tillegg finner man en rekke større og mindre elver som munner ut i Namsen.

Elvene har formet både landskap og livsform, og er dermed naturlige utgangspunkt når man skal ta for seg historien og kulturminnene i Overhalla.

Navnet Overhalla kommer av norrønt Æfri Halfa, altså den øvre halvpart. Den første benevnelsen av Overhalla i skriftlige kilder er i Harald Hårfagres saga.

Det er også en del samiske innslag i Overhalla. Dagens kommune er del av de to reinbeitedistriktene Åarjel-Njaarke og Tjåehkere.

Både navn og elver er eksempler på mindre håndfaste brikker i den helheten som utgjør kulturlandskapet. Elvene er levende organismer som stadig er i endring, og som slynger og graver seg gjennom jordsmonnet. Skage kommer ifølge Oluf Rygh og Norsk stadnamnleksikon av en odde ute i vannet, eller noe som stikker fram, men er i dag lenger inne på land. Hunn skal ifølge Rygh være et gammelt elvenavn.

Målgruppen for kulturminneplanen er både forvaltning og lokalsamfunn. Den første delen er først og fremst rettet mot førstnevnte, og tar for seg lover og definisjoner.

Are Skarstein Kolberg, arkeolog (M.A.)

konsulent/forfatter.

Bilder fra boken "Eventyret om Overhalla"
Illustrasjon: Knut Høihjelle.

FORMÅL MED KULTURMINNEPLANEN

Formålet er fra Riksantikvaren side at hver kommune skal ta ansvar for å registrere det som finnes av kulturhistorisk verdi for å sikre at dette ikke går tapt. Da er det viktig å innhente kunnskap om historien. Dette er ifølge Riksantikvaren viktig blant annet med tanke på utarbeiding av reguleringsplaner. Dette er også i tråd med Stortingsmelding nr. 16 2005, Leve med kulturminner.

Hele ti kommuner ble våren 2016 tildelt midler fra Riksantikvaren til å utarbeide kulturminneplaner som et ledd i prosjektet Kulturminner i kommunen (KIK), deriblant Overhalla. Riksantikvarens formål var at kommunene skulle få oversikt over egne kulturminner og legge planer for hvordan disse skulle forvaltes lokalt.

Riksantikvar Jørn Holme sa den gang til Trønder-Avisa at *Mange viktige kulturminner kan gå tapt fordi kommunene ikke vet om dem. En kulturminneplan er derfor en investering i kunnskap og mulighet for bevaring*.*

* Kilde: Trønderavisa 6. april 2016

Før Kulturminneloven av 1978, var det mange førreformatoriske kulturminner som gikk tapt. Særlig utsatt var gravminner. Mange gravhauger er blitt fjernet som et resultat av intensiveringen av landbruk fra 1700-tallet, med innføring av ny type plog, og opp til våre dager. For Overhalla sin del kan man av Sommerschildts kart fra 1775 se at flere gravhauger og bautasteiner er gått tapt (kartet er gjengitt på side 9).

I dag finnes det en verneplan for førreformatoriske kulturminner og for bygninger fram til og med 1649. Samiske kulturminner har en flytende grense på 100 år. Det er dette som går inn under definisjonen automatisk fredete kulturminner.

Denne kulturminneplanen vil derfor ha et hovedfokus på etterreformatoriske (1537 i Norge) og moderne kulturminner, samt kulturmiljøer, men også førreformatoriske vil bli nevnt i korte trekk da det er et stadig behov for kunnskap om fortiden. Også i dag ser man at automatisk fredete kulturminner går tapt, eller blir beskadiget på grunn av mangel på kunnskap om, og interesse for, fortiden. Riksantikvarens register for bygninger og andre typer kulturminner, SEFRAK, er opprettet med dette formålet for øye.

Formålsparagrafen (§1) i Kulturminneloven slår fast at:

> Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.

I forordet til Økokrims bok om kulturminnevern fra 2005, skriver riksantikvar Jørn Holme at:

Stedstilhørighet og forankring til fortiden gir trygghet, trivsel og fellesskapsfølelsen, noe som igjen indirekte forebygger usikkerhet og kriminalitet.**

** Økokrim Kulturminnevern. Lov. Forvaltning. Håndhevelse, Jørn Holme (red.), 2005.

LOVER OG DEFINISJONER

Ifølge Kulturminnelovens formålsparagraf (§1) heter det at:

> Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.
> Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet. Når det etter annen lov treffes vedtak som påvirker kulturminneressursene, skal det legges vekt på denne lovs formål.

Kulturminneloven gir følgende definisjoner (§2):

> Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.
>
> Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.
> Reglene om kulturminner og kulturmiljøer gjelder så langt de passer også for botaniske, zoologiske eller geologiske forekomster som det knytter seg kulturhistoriske verdier til.
>
> Etter denne lov er det kulturhistorisk eller arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljøer som kan vernes.
> Ved vurdering av verneverdier kan det i tillegg legges vekt på viktige naturverdier knyttet til kulturminnene.

Automatisk fredete kulturminner gjelder spor etter menneskelig aktivitet fra før reformasjonen, som i Norge regnes fra 1537. For bygninger gjelder særskilte bestemmelser, her er vernegrensen satt til 1649. Ellers har samiske kulturminner en flytende grense på 100 år (Kulturminneloven §4).

Bygninger, kulturmiljøer og kulturminner etter satte vernegrenser kan få vedtaksfredning ifølge Kulturminnelovens §15 og §20 a (byggverk og anlegg i Statens eie). Dette vil ifølge loven gjelde for bygninger av særskilt arkitektonisk verdi, eller historisk viktige anlegg som industri, hager, parker, minnesmerker eller andre steder som det kan knyttes minner og tradisjon til. I Overhalla vil det særlig være snakk om industrielle anlegg langs Namsen, men også minnesmerker, bygninger og andre typer etter-reformatoriske hus og anlegg. Herunder også kultur- og naturmiljøer som utgjør viktige helheter (§20). I Overhalla er det verneområde for skog/naturreservat i Almdalen-Ekorndalen og i Bangsjøan.* Her vises det ellers til bestemmelser i Plan- og bygningsloven, samt retningslinjer hos SEFRAK for istandsettelse og rivning av verneverdige bygg og anlegg. Endringer på bygninger fra før 1850 er meldepliktig ifølge Kulturminneloven §25. Det vil si at eier må melde fra før endringer eller rivning foretas for at verneverdien skal kunne vurderes.

Denne kulturminneplanen er tenkt brukt som et kunnskapsgrunnlag for kommunens fremtidige arealplaner, jf. plan- og bygningsloven § 11-8 bokstav c). Dette innebærer at kulturminneplanen blir tilgjengelig for kommunens administrasjon og gjøres digital. Det kan med fordel utarbeides et digitalt kartgrunnlag som viser kommunens viktige kulturminner.

* http://www.skogoglandskap.no/seksjoner/skogverndatabase/subject_view

DEL 2

Kulturminner og kulturmiljø i Overhalla

GENERELT OM KULTURMILJØ I OVERHALLA

Det er flere viktige kulturmiljø i Overhalla. Det er fort gjort å fokusere på enkeltminner, men man må heller ikke glemme den helheten de inngår i. For alle enkeltminnene er biter i det store puslespillet som utgjør det store kulturlandskapet som folk i Overhalla lever i, og har levd i gjennom flere generasjoner. Fra forhistorisk tid er det flere gravfelt.

Fra historisk og nyere tid er det blant annet bebyggelsen på Ranemsletta, hvor man i dag finner Ranem kirke fra middelalderen, kommunehuset og sentrum i Overhalla.

På Mælen ligger bebyggelsen knyttet til Melamartnan som utviklet seg fra markedsplass til et tettsted som i sin tid var et sentrum, ikke bare i Overhalla, men i hele Namdalen.

Det er et samspill mellom natur og kultur, blant annet har Namsen vært et viktig livsgrunnlag for Overhalla. Det er dermed ikke alltid så lett å skille kultur- og naturmiljø, men det er viktig å vise hensyn til begge deler i forbindelse med utbygging og reguleringsplaner.

Jordbruk og gårder har i stor grad formet Overhalla, og de kulturlandskapene de utgjør er viktige kulturmiljøer.

Det er flere viktige miljø knyttet til industri og samferdsel. Her kan nevnes industriområdet på Skogmo og den nedlagte jernbanen med tilhørende infrastruktur som bruer, tunneler og bygninger.

I tillegg må det tas hensyn til samiske kulturmiljø som for eksempel består av reinbeiteområder og boplasser.

Kart fra "eventyret om overhalla", skrevet og tegnet av Knut Høihjelle.

RELIGION, GRAVER OG MINNER

Når man tar for seg forhistorie og kulturlandskap i Overhalla, er det naturlig å begynne med de store gravfeltene på Skage, Hunn og Bertnem. Disse ligger alle langs Namsen, og sistnevnte er viktig for gravfeltenes plassering. Landskapsrommet får dermed en ikke-religiøs så vel som en overgangs-dimensjon; gravhaugene markerer både tilhørighet til sted og til slekt. Gravfeltene markerer dessuten en kontinuitet i elvenes betydning som kilde til mat og som ferdselsårer. I dag har elvene gravd seg inn i løp som er ulike fortidens løp. I fortiden gikk de nærmere gravhaugene, altså godt synlig for alle som for med båt.

Det foreligger allerede verneplaner for førreformatoriske kulturminner og -miljø, som for eksempel gravhauger og gravfelt, i tillegg er de langt på vei registrert. Allikevel er gravhauger og gravfelt, og deres tilknytting til ferdselsårer, noe som er viktig å formidle. Det gir forhistorie, historie og landskap en ekstra dimensjon. Ikke minst er det også viktig å ta hensyn til dette i nye reguleringsplaner.

Nyere tids gravsteder av lokal og nasjonal betydning vil også bli tatt med i kulturminneplanen, da disse er viktige å bevare for ettertiden.
Også kirkene i Overhalla vil bli viet plass i denne delen. I likhet med gravfelt og -hauger, foreligger det verneplaner for middelalderkirkene. I tillegg har man eventuell vedtaksfredning. Kirkene er allikevel spesielle i det at de er levende. Det vil si i kontinuerlig bruk, og i stadig endring for å tilpasses nyere tider.

Det finnes opptil flere ulike minnesteiner og minnesteder i Overhalla. Disse varierer mellom alt fra forhistoriske bautasteiner til nyere tids minnestøtter.

Kart over gårdene Skage og Hunn med gravhauger, bautaer og eldre veifar. Kartet er tegnet av Kaptein Henrich Christoffer Sommerschild som bodde på Skage gård. Kart fra 1775. Gerhard Schøning skrev i 1774 at Sommerschild var dyktig til å lage kart.

Kilde: Overhalla.net

GRAVHAUGER OG GRAVFELT I OVERHALLA KOMMUNE

Det er godt over 50 felt med gravhauger og -røyser i Overhalla. I tillegg kommer enkeltgraver og røyser, samt gravfelt og enkelthauger som er blitt fjernet. Det er også et forbehold om at nye ennå kan bli registrert. Gravhauger ble gjerne lagt langs ferdselsårer, og de fleste i Overhalla ligger da også langs Namsen og Bjøra. Ellers er det registrert oldtidsveier ved flere av feltene. Gravfeltene gir oss altså gode indikatorer på hvor folk har ferdes i Overhallas forhistoriske landskap. Hunn og Bertnem vil bli trukket fram som eksempler, ellers følger en punktvis oversikt over de registrerte feltene som ennå er synlige.

Gravfeltet på Hunn

Gravfeltene på Hunn i Skage sogn er større felt av nasjonal betydning fra folkevandringstid. Tidligere har feltene bestått av 32 registrerte hauger, men i dag er bare 12 hauger bevart. Gravhaugene på feltet har vært orientert etter et eldre veifar, og det er bevart rester av et lignende veianlegg på Hunn vestre.
I tillegg til Hunn østre, finnes Hunn vestre hvor det er bevart to hauger og Hunn hvor det er registrert to. Dessuten er det flere registrerte enkelthauger i tillegg til et felt som i dag er fjernet. Ifølge Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden, skal det være skader etter bulldoser på Hunn vestre, noe som understreker viktigheten av det å ha kunnskap om kulturminner.

Gravfeltet på Bertnem

Gravfeltet på Bertnem består av tre monumentale gravhauger fra eldre romersk jernalder som ligger i en skråning ned mot en gammel elvemel. Disse går under navnet Kongshaugene, og ville ha vært godt synlig fra Namsen. På grunn av størrelsen, er de unike også i nasjonal sammenheng. Dessverre er flere hauger gått tapt som følge av bulldosere og intensivert landbruk, i likhet med Hunn-haugene. Det skal tidligere ha vært minst syv hauger ved Bertnem.

Gravfeltet på Hunn. Foto: Overhalla historielag

Gravfeltet på Hunn. Foto: Siri Hongseth

Gravfeltet på Bertnem. Foto: Stine Bjørntvedt

BAUTASTEINSLOKALITETER OG NYERE MINNESMERKER

I Overhalla finnes det flere typer minnesmerker og bautaer som har stor lokal betydning, men noen er også av nasjonal betydning. Eksempler på det siste er minnesmerket over falne namdalinger fra andre verdenskrig. Tidligere har det ifølge Sommerschilds kart fra 1700-tallet, og fra Gerhard Schønings nedtegnelser, også vært opptil flere bautasteinslokaliteter fra jernalderen i forbindelse med de mange gravfeltene. Det er kun fra Sommerschilds kart, og fra Schønings nedtegnelser at de omtrentlige lokalitetene er kjent.

Det ligger en slags kontinuitet, eller videreføring fra generasjon til generasjon, i det at det i dag også finnes bautaer og minnesmerker, men da av langt nyere dato. Det er som en forbindelse i kulturlandskap og mellom generasjoner, jevnfør formålet med stabilitet og trygghet gjennom forankring til kulturmiljø. Det er pr i dag ingen verneplan for de nyere tids minnesmerker i Overhalla, men med tanke på lokal forankring, er de viktige å ta vare på.

Krigsminnesmerker

I dag er det få fysiske spor etter den tyske okkupasjonen. Tidligere var det opptil flere tyskerbrakker, men etter krigen ble disse solgt til privatpersoner på grunn av boligmangel. Da brakkene var konstruert av prefabrikkerte lemmer, var de enkle å demontere og flytte. En del brakker ble også delt opp og solgt stykkevis som bygningsmateriale. I dag er elementer fra tyskerbrakkene synlige i bolighus.

Andre verdenskrig er samtidig uløselig knyttet til menneskeskjebner, og satte sine psykiske spor på lokalsamfunnet i

Fra venstre minnesmerke for Hans Barlien og flyulykken på Berg. Foto: Trygve Sagmo

Øverst til venstre minnesstøtte om Haukmosmedene, 17. maistøtta og minnesmerke for Furreraset. Foto: Overhalla historielag

Overhalla. I forbindelse med bombingen av Namsos ble det også sluppet bomber over Overhalla. Blant annet ble jernbanebroa ved Bertnem forsøkt bombet, men uten hell. Derimot gikk bombingen ut over gårdene ved Haugum som ble fullstendig utbrent. Brannen spredde seg også til en del bolighus i nærheten.

Tidligere var det flere krigskirkegårder i Overhalla, hvorav de fleste var for sovjetiske krigsfanger. De sovjetiske gravene ble fjernet under den kalde krigen, og flyttet til en mer sentral krigskirkegård på Tjøtta, i det som er kjent som Operasjon Asfalt på grunn av asfalt-sekkene som ble brukt. Dette for å kunne ha mer kontroll over mulige spioner. Det er i dag ingen minnesmerker over falne russere, men man har minnestøtta over falne nordmenn på Rygghøgda. Minnestøtter og -steder er viktige for ettertiden for at man ikke skal glemme, og for at man skal kunne knytte formidling opp til noe fysisk. Det er minnesmerkene som i denne sammenhengen bidrar til å gjøre immateriell kulturarv til noe konkret, og som i sin tid gjorde sorgen håndterbar. I dag maner de til fred, og til å ikke gjenta historien, men å lære av feilene.

Minnestøtta på Ryggahøgda

Støtta ble reist etter krigen av skytterlaget i Namdalen til minne om fem falne kamerater under andre verdenskrig, tre av disse var fra Overhalla:

Erik Bjørnes, f. i Overhalla 19.10.1879, d. 04.05.1940, soldat Olav Katmo, f. i Overhalla 29.04.1913, omkom i kamper på Bjørnefjell i Ofoten 16.04.1940, løytnant Jon Amdal, f. i Overhalla 03.11.1902, omkom i kamper på Kobberfjell i Trones 29.05.1940.

Minnesmerket over falne nordmenn under andre verdenskrig på Ryggahøgda.
Foto: Digitalmuseum.no

Gravsteder for russiske krigsfanger

Overhalla har en historie med russiske krigsfanger og med krigsfangegraver. Det var også krigsfanger i det gamle meieriet på Hunn. Det har vært gravsteder på Svartvollen og Skage. I dag er gravene blitt fjernet i den tidligere nevnte Operasjon Asfalt, men som et ledd i minnemarkering og som formidling burde stedene markeres med plaketter og støtter eller minnetavler.

Foto øverst: Haugum-gårdene etter bombingen i april 1940. Foto nederst: Tysk soldat som trekker en ferge over Namsen. Foto hentet fra bok: Gunnar Groven, Overhalla under okkupasjonen, Overhalla kommune 1996.

KIRKER

Det er få forsamlingshus som er så tradisjons- og stedbundne som kirkebygg. Som nevnt innledningsvis, er de levende i den forstand at de blir brukt gjennom generasjoner. Vernede kirker er en spesiell utfordring fordi de ofte må endres opp mot skiftende behov og etter forandringer i tiden, men de bør også bevares som kulturminner.

Ranem kirke

Ranem kirke er et godt eksempel på et levende kirkebygg. Det opprinnelige kirkerommet er fra middelalderen, men det er blitt utvidet gjennom tidene. Interiøret er av langt nyere dato. Allikevel er kirken autentisk. I tillegg er den et bygg som har betydd, og som fortsetter å bety, mye for folk som bor i Overhalla.

Kirken er fra middelalderen. Eksakt byggeår er ukjent, men eldste omtale er fra 1326. Det finnes imidlertid et krusifiks i kirken fra 1100-tallet. Det er også funnet mynter fra 1100-tallet under kirkegulvet. Man antar at den første delen sto ferdig rundt 1150, men den er siden blitt bygd på og endret i flere faser helt opp til i dag. Den ble i 1899 skadet i brann.

Det er gjort funn av stolpehull under gulvet i kirken som kan tyde på at det har stått en eldre trekirke der før middelalderkirka i mur ble reist. Dette er noe som virkelig understreker hvor sentral kirka har vært gjennom historien.

Overhallas kommunevåpen er basert på et segl fra 1344 som bøndene i Overhalla brukte på et pergament i forbindelse med kroningen av kong Haakon VI. Det er antatt at det er Ranem kirke som er avbildet på seglet, og at det tidligere var kors på taket. Det er dette korset som går igjen i kommunevåpenet.*

Ranem kirke, 2017. Foto: Henny Stokseth, Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0

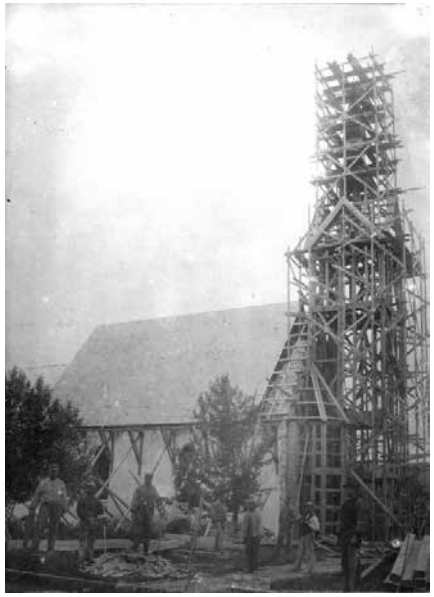

Ranem kirke under restaurering etter brannen i 1899, og tårnet fra 1901 blir heist opp. Foto: Overhalla historielag.

* *http://www.overhalla.kommune.no/fakta-om-overhalla.4469005-102885.html*

Overhallaseglet fra 1344. Gjengitt fra hjemmesiden til Overhalla kommune.

Skage kirke

Skage kirke er en trekirke i nygotisk stil som er tegnet av arkitekt Ole Olsen Scheistrøen, som også har tegnet en rekke andre kirker i Norge. Kirken er bygd i 1903, men er oppført med vernestatus «Listeført kirke». På samme sted har det tidligere stått to kirker, men begge disse er fjernet. Den første, en stavkirke fra tidlig middelalder, ble fjernet rundt 1600, mens den andre, som var en laftet tømmerkirke, sto fram til den nye ble påbegynt. Det er ikke usannsynlig at det har stått en gårdskirke på stedet før stavkirken. Stedet har kontinuitet som kirkested i Overhalla, og er derfor viktig med tanke på tradisjonsbinding.

Skage kirke, 2017. Foto: Henny Stokseth, Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0

INDUSTRI, SAMFERDSEL OG NÆRINGSLIV

Tidligere er elvene blitt nevnt som viktige både for livsgrunnlag og for ferdsel i Overhalla. Men det finnes også flere spor etter gamle hulveier ved de mange gamle gravfeltene. En annen type ferdselsåre er jernbanen, som ikke minst har hatt stor betydning for industri i Overhalla.

Industri og næringsliv i Overhalla er nært knyttet opp mot fiske og skogbruk, men de to sistnevnte vil til en viss grad bli behandlet hver for seg. Mye av bakgrunnen for industriområdet på Skogmo er sagbruk og tømmerverksted, eksempler er Kassefabrikken og Overhalla-hus. Tidligere var det vanlig å ha gårdssager. Skogbruk og tømmer har lenge vært viktig i Overhalla.

Foruten nyere tids industri, er det også spor etter forhistorisk jernutvinning i Overhalla, for eksempel i form av blester ved Øltappen* og slagghaug ved Trekvitla. Disse knyttes til omtrent 595 - 695 e.Kr., det vil si Merovingertid. Det har også vært marmoruttak ved Veglofjellet i forbindelse med byggingen av Ranem kirke, og bergverksdrift ved Grandaunet og Merrafjellet.

SAMFERDSEL

Jernbanen i Overhalla

Jernbanestrekningen gjennom Overhalla var en del av Namsosbanen, men i 1978 ble vanlig passasjertrafikk lagt ned. Det var en stund tillatt med godstrafikk mellom Grong og industriområdet på Skogmo, men i dag er all trafikk stanset, og sporene delvis fjernet. De delene av strekningen som er nedlagt er delvis tilrettelagt som turvei. Langs deler av sporene er det mulig å kjøre med dresin og på brua ved Bertnem er det blitt opprettet et laksehotell i gamle jernbanevogner.

I tillegg til brua ved Bertnem, er det bruer ved Bertnem (Meosen) og ved Skogmo. Av andre strukturer som kan knyttes til infrastrukturen rundt jernbanen er Overhalla, Skage og Øysletta stasjon. Det er også et murhus i Gimledalen som hadde som funksjon å forsyne brønnen til stasjonsboligen og togene med vann. Ennå er pumpeanlegget bevart på innsiden.

Murhuset i Gimledalen. Foto: Martin Lysberg

Arbeid med Namsosbanen ved Reina-bru, 1930. Foto: Overhalla historielag.

Fra byggingen av Meosen bru i 1929 - 30. Foto: Eyvind Rian/Digitalmuseum.no

Tog på Overhalla stasjon, 1977. Foto: Erik Borgersen/Digitalmuseum.no

* *Miljøutredning for Overhalla, kap. 7 kulturminner, revidert 2012/13*

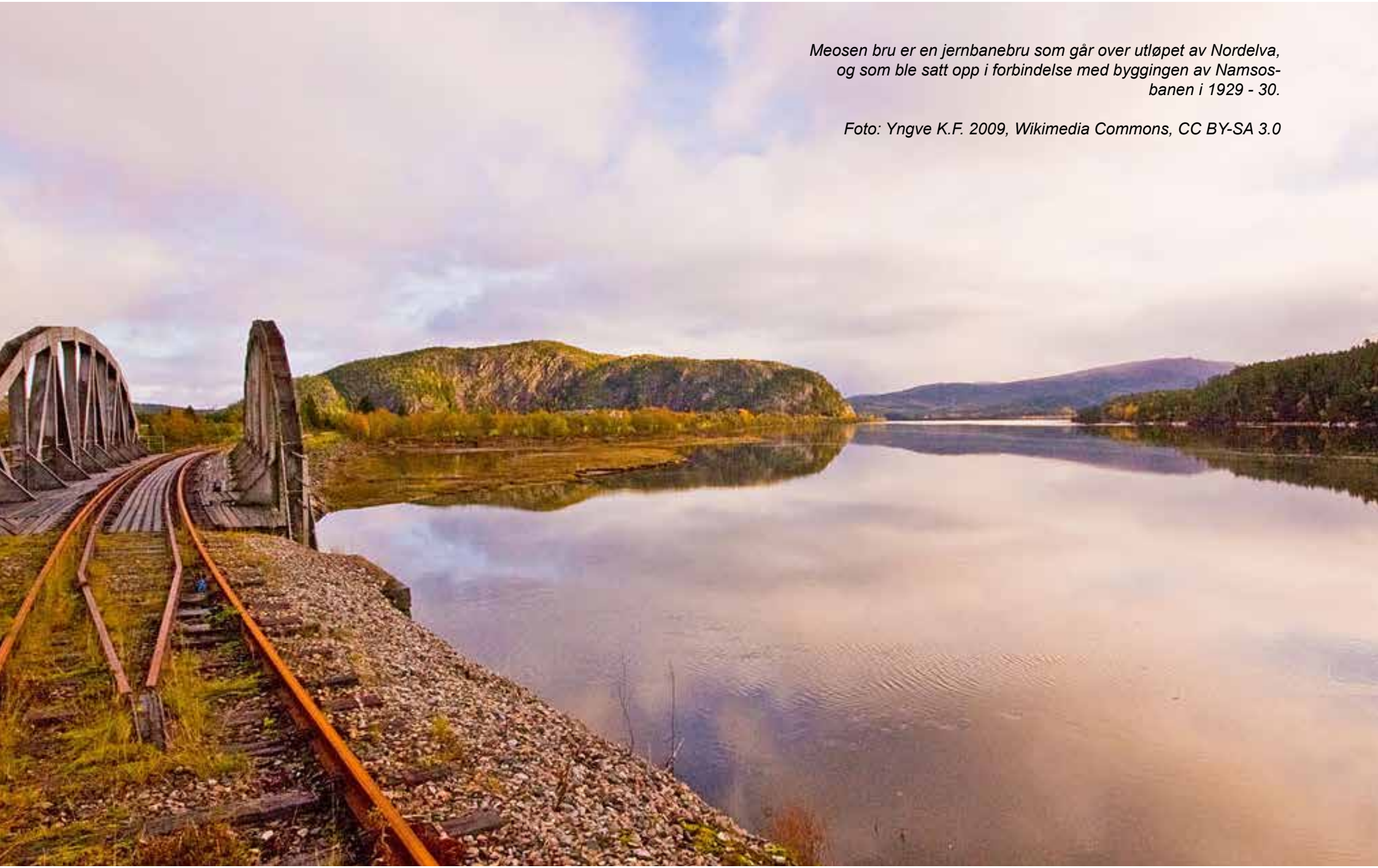

Meosen bru er en jernbanebru som går over utløpet av Nordelva, og som ble satt opp i forbindelse med byggingen av Namsosbanen i 1929 - 30.

Foto: Yngve K.F. 2009, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0

ANNEN SAMFERDSEL

Som tidligere nevnt er det flere spor etter forhistoriske hulveier i Overhalla, gjerne i tilknytning til gravfeltene. Men elvene har også vært svært viktige, og det var flere fergesteder.

Fergesteder

Ferdsel langs elver som Namsen og Bjøra har vært viktig i uminnelige tider, men av og til var det også behov for å krysse elvene. I dag finnes det flere bruer, men i eldre tider måtte man ta ferge. Blant annet Melaferga som gikk fra Homstad til Melen, og som nå er stilt ut på land.

Bruer

Flere av bruene i Overhalla er blitt bygd i forbindelse med jernbanen. Men tidligere har det også vært en del steinbruer. Bare Selotten bru fra 1830 er bevart i dag, og er også den eneste brua som er fredet etter Kulturminneloven. Den ble fredet allerede i 1966, men har tross dette tidvis vært i dårlig forfatning, og ble på et tidspunkt revet ned og bygd opp igjen med de samme steinene. Dagens bru er dermed en slags rekonstruksjon.*

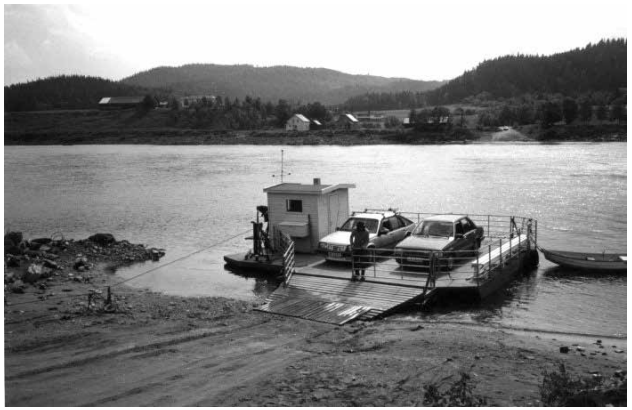

Melaferga i 1987. Foto: Overhalla historielag.

Restaurering av Selotten bru, 2008. Foto: Espen Sandmo/NRK.

* *Jevnfør NRK-sak om restaurering av brua: https://www.nrk.no/trondelag/spreke-gamle-brubyggere-1.6116026*

NÆRINGSLIV OG INDUSTRI

Melamartnan

Om man kan snakke om et eldre handelssentrum i Overhalla, vil det være naturlig å trekke fram bebyggelsen på elvemelen ved gårdene øvre og nedre Halvardmo, Mælen. Her ble den årlige Melamartnan i oktober avholdt i omtrent 300 år, kanskje så langt tilbake som 1500-tallet. Det ble etter hvert bygd en del bymessige tregårder langs det som ble hetende Øvergata.
Det var der Trondheimsborgerne hadde sine utsalg. I Nergata hadde Nordborgerne fra Ytternamdalen tilhold. Det var ellers gullsmed og tre dansesalonger. Flere av disse står ennå i dag, blant annet Wiklem-salongen som i dag er Mela-salen. Ellers var det blant annet Frøseth- og Rian-salongene.* Det må ha vært et yrende liv der under martnan!

Det var i stor grad handel med Jemtland og med Trondheim som la grunnlaget for martnan på Melen, mange kom seilende opp Namsen med varene sine. Det var også en viktig markedsplass for samer.

Det skal ha vært bordell i en av gårdene langs Øvergata, og det var sirkus med eksotiske dyr. Det kom omreisende bjørnetemmere, og det var stor omsetning av brennevin.

Martnan begynte å miste sin betydning i forbindelse med at Namsos ble grunnlagt i 1845, og i 1881 ble den siste ordentlige martnan avholdt. En medvirkende årsak skal ha vært at det ble mye drikking og slåssing, det vil si ordensforstyrrelser.**

Madam Meyer (1706-1787)
Mye av grunnlaget for martnan må tilskrives madam Abel Margrethe Hammond Holst Meyer fra Trondheim, som sammen med sin mann Christian Holst eide flere gårder og eiendommer i Overhalla. Blant annet jordgods som Ranem og Skage kirke med tilhørende gårder.

Hun ble tidlig enke, og ble sittende alene på gården Nedre Halvarmo, der hun eide grunnen som Melamartnan foregikk på. Hun ønsket å regulere markedet, og fikk dermed store leieinntekter. Hun eide også flere boder.

Det sies at auksjonen av hennes eiendeler og eiendom etter hennes død foregikk i over 1. år.

Kilde: http://melamartnan.no/18-2/fruen-abel-meyer/

Øvergata ca. 1900. Fotograf: ukjent.

* *Kilde: http://melamartnan.no/18-2/handlende-pa-melen/*

** *Miljøutredning for Overhalla, kap. 7 kulturminner, revidert 2012/13*

Øyesvold maskinfabrikk

Maskinfabrikken ble etablert i 1917, altså for 100 år siden i skrivende stund. I 1930 ble de nye lokalene bygd i tilknytning til jernbanen, og var i bruk fram til 2007 da bedriften ble overtatt av nye eiere og flyttet til Skogmo, men de gamle lokalene står ennå på Øyesvold.

Overhalla cementvarefabrikk

Sementvarefabrikken har siden 1946 vært en tradisjonsrik bedrift med solid lokal forankring, og med leveranser over hele landet. Fabrikken leverer prefabrikkerte elementer til industri, boligbygging og landbruk. I 2015 lå omsetningen på 350 millioner.

Namdal betong og plast

Bedriften ligger ved industriområdet på Skogmo, og er i likhet med Overhalla cementvarefabrikk en lokal industribedrift med lange tradisjoner. Den ble etablert i 1948, og er med på å befeste Overhallas posisjon innen betongindustri nasjonalt.

Øyesvold maskinfabrikk, 1956.
Foto: Nor flyselskap A.S/Overhalla historielag.

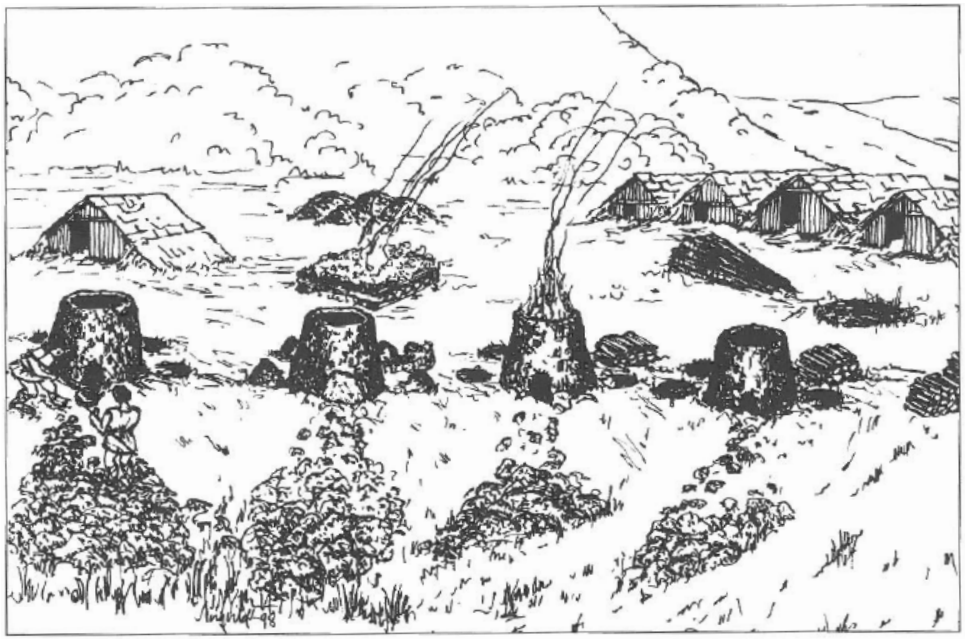

Omtrent slik kunne et stort jernvinneanlegg ha sett ut. Fra høyre ser man ovnen før tenning. Ovnen er så i full fyr og til slutt tas slagg og jern ut.
Tegning: Ingvlid Jorid Berre, Levanger.

Haukmosmedene/Haukmokaran

Smievirksomheten på Haukmo ble etalbert allerede i 1786 av Erik Andersen Haukmoen. Han benyttet vannhammer og blåsebelg, en innovativ produksjonsmetode som han mottok en utmerkelse for i 1831 av Det kongelige norske vitenskapers selskap i Trondheim. Produksjonen besto av utstyr til skogdrift og jordbruk, deriblant sagblad og tresker.*

Kraftstasjoner

Elvene i Overhalla er ellers blitt benyttet til produksjon av strøm. Det var demninger og e-verk ved Hauknes og Vannebo, og ennå finnes det spor etter dette.

Rester av kraftanlegg ved Hauknes.
Foto: Reidar Viken.

* *Kilde: Reidar Viken, Hauka – elv til flerbruk, i Overhalla historielags meldingsblad, nr. 2, vol. 39, 2017.*

SKOGMO INDUSTRIOMRÅDE OG FORLØPEREN

Arne Galguften etablerte seg på Skogmo i 1939 under firmanavnet Galguften Kassefabrikk. Bygde opp sagbruk, høvleri og kassefabrikk med produksjon av skurlast, høvel-last og fiskekasser.
I krigsåra ble det produsert «knott» som generatormotorene gikk på da det var lite om drivstoffet. Tremel var og et biprodukt i krigsåra og de første åra etter krigen. Det ble levert i papirsekker og fraktet med bil til de største bakeriene i bl.a. Trondheim.

I de første 10-åra ble tømmersaga holdt i gang kun sommerhalvåret, men ut i 60-åra ble det helårsdrift med råstoff fraktet på biler. For å få tilstrekkelig med tømmer måtte det kjøpes inn fra Sverige.

Bedriften var stadig i fornying og mere plass måtte til. I midten av 60-åra la kommunen til rette for industriområde og overgang på linja til NSB ble ordnet. I åra før hadde Galguften Kassefabrikk fått leieavtale med NSB om ca. 10 mål areal i tilknytning til egen tomt. Fabrikk for trebåter og årer ble bygd bak ungdomshuset. Nytt moderne anlegg med høvleri og klyvsag ble reist på det nye industriområdet.

I 1969 ble firmanavnet endret til Galguften Fabrikker og ny avdeling for Takstoler var etablert. Trebåtene var en stor eksportartikkel både til Danmark og England.

I 1971 ble det inngått avtale mellom Skogmobedriften og Aunesaga på Spillum. Begge bruk hadde behov for fornying av sagbruket, og dermed ble det «fusjon» og nytt stort saganlegg oppbygd på industriområdet på Skogmo. Da ble firmanavnet Overhalla Industrier AS, og det ble en stor arbeidsplass med 165 ansatte og produksjon som tidligere samt ferdighus og egen entreprenøravdeling. Tømmersagkapasitet ca. 1000 stokk per dag.

Noe spredt etablering tok til på Industriområdet i begynnelsen av 1970-åra: Husflidsprodukter med produksjon av vever. Dette anlegget var begynnelsen til en senere medisinfabrikk som i dag eies av Pharmaq. Strømmen Mekaniske verksted med sagproduksjon. Verkstedbygg som i dag eies av Namas. Namdal Gressindustri med pelletsproduksjon. Bedriften nedlagt og bygg revet. Skogmo Bruk AS oppbygging av nytt Implementeringsanlegg i 1975. Namdal Produsentlag etablerte seg i 1979 og Barliens Transport kom på området i 1981. Namdal Kornsilo ca 1980.

Det kom tidlig i gang noe sammarbeide bedriftene imellom om forskjellige innkjøpsavtaler, og i 2006 ble Skogmo Industripark stifet, og i 2017 hadde den 40 medlemsbedrifter. 30 av dem befinner seg innen området.

Galguften Kassefabrikk, Skogmo. Foto: Nor flyselskap A.S/Overhalla historielag.

Skogmo industripark, 2014. Foto: Bjørn Tore Ness/Namdalsavisa. Gjengitt etter tillatelse fra ansvarlig redaktør.

SKOGBRUK OG TØMMER

Som så mye annet i Overhalla, er skogbruksnæringen nært forbundet med elvene, og dette ser man spor av i form av tømmerfløtingsdammer og lenser. Ikke minst er mye av grunnlaget for industriområdet på Skogmo, og næringsliv ellers, tuftet på skogbruk. Det var vanlig med egne gårdssager som var drevet av vann fra elvene. Blant annet var det slike sager på Galguften og på Haukmoen.

Skogplanteskolen ble opprettet i 1940 på Kvatningen. Her ble det i 2012 opprettet et arboret som er en systematisk samling av naturlige forekommende treslag i Namdalen. Alle treslag produsert på skogplanteskolen er representert. Det vises ellers til verneområder for skog/naturreservater i Almdalen-Ekorndalen og Bangsjøaen.

Foruten de fysiske sporene i landskapet, er det også en del gjenstander som knytter seg til skogbruk. Et eksempel tømmerfløtingsbåten på Spillum skogbruksmuseum.

SKAGE LENSE

Skage lense ble opprettet i 1912. Etter krigen gikk mer og mer av tømmertransporten med lastebiler, og Skage lense ble lagt ned i 1971. På det meste var det 40 personer ansatt ved lensa. I dag er det meste av lensen ved Namdalsmuseet, men det har vært snakk om å tilbakeføre den til Skage. Dette vil kunne fremheve en ekstra dimensjon i kulturlandskapet, og fungere som en påminner om fortidens nytte av elvene, men også om skogdriftstradisjoner.

Skage lense. Foto: Digitalmuseum.no

TØMMERFLØTINGSDAMMEN VED STUTJØNNA

Historielaget har restaurert den gamle dammen ved Stutjønna, bygd i 1964, sammen med en rekke eldre seterbygninger. Dette er et prosjekt de har hatt gående siden 1980-tallet. På denne tiden var det et problem at mange av de gamle dammene forfalt.* Det skal ha vært 130 dammer til sammen.**

Stutjønna etter restaurering. Foto: Overhalla.net

---

* *http://www.overhalla.net/info/bygninger/293.shtml*

** *http://www.overhalla.custompublish.com/getfile.php/816069.1111.aqrwycsbdv/Miljøutredning.pdf*

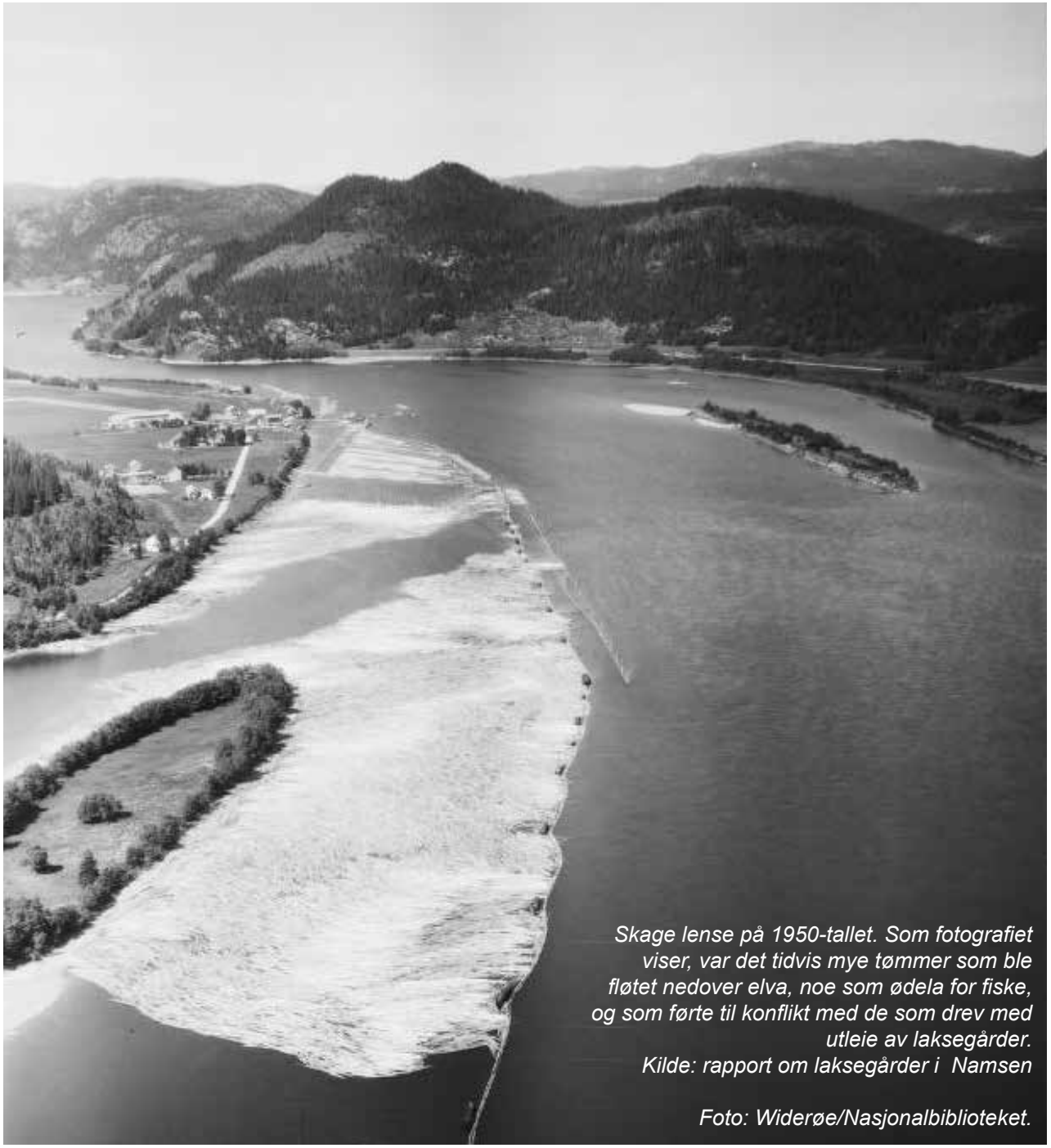

Skage lense på 1950-tallet. Som fotografiet viser, var det tidvis mye tømmer som ble fløtet nedover elva, noe som ødela for fiske, og som førte til konflikt med de som drev med utleie av laksegårder.
Kilde: rapport om laksegårder i Namsen

Foto: Widerøe/Nasjonalbiblioteket.

Begge gårdene på Hunn, ca. 1900.
Foto: Overhalla historielag.

JORDBRUK OG GÅRDSDRIFT

Bygninger fram til og med 1649 er automatisk fredet etter Kulturminneloven § 4. Men i Overhalla finnes det flere gårds- og driftsbygninger fra 1800- og 1900-tallet som har stor lokal verneverdi.

Det er ellers en del husmannsplasser og nydyrkningsgårder, samt setre og setertufter. Eksempler på setre finnes ved Stutjønna hvor historielaget har restaurert en del eldre bygninger. På gården Røttesmo finnes det et stabbur med mulige aner tilbake til 1500-tallet.

Ellers er det en del melkeramper fra den tiden da bøndene sendte melka til meieriet på spann.

Kåre Bech og Iver M. Amdahl med plog på gården Fridheim. Foto: Ivar Kjærstad. Overhalla historielag.

Tidligere var det utbredt med badstuer på gårdene i Namdalen, noe som har gitt opphav til spesialiteten badsturøkt kjøtt fra Namdalen, som i dag har fått merket Beskyttet geografisk betegnelse fra Matmerk. I Overhalla ble det relativt vanlig med badstuer på gårdene i forbindelse med at doktor Strand kom til kommunen rundt 1900 med nye tanker om hygiene.*

Flere av gårdene hadde gårdssager og sagbruk, som Øyfossen sagbruk under gården Skistad.

* *Personlig kommunikasjon med Kåre Skarland, 30.11.2017*

Under mange av gårdene var det husmannsplasser, og noen av disse er bevart. Også på Sommerschildts kart fra 1775, se innledningen, er det merket av noen plasser. Ved folketellinga i 1875 var det 170 plasser, og så sent som 1930 var det 11.

Det er flere setre som knytter seg til gårdene i Overhalla, hvorav noen er bevart. Det er stort sett synlige tufter, og samtlige er registrert. Det står en del gamle seterbygninger ved Stutjønna.**

Andre spor og minner relatert til jordbruk er Haugum mølle, meieri og det generelle kulturlandskapet. På 1920 - 30-tallet ble det tildelt nye parseller gjennom prosjektet Ny jord, hvor folk fikk eiendommer av staten på grunn av krise i jordbruket og matmangel.*** Mye av dette var tidligere myr. Ellers har det vært en del torvdrift, blant annet brenntorvuttak på Skeismyra ved Skage.

Husmannsplassen Grandaunet. Foto: Overhalla.net

Husmannsplassen Sagen. Foto: Overhalla.net

Gløymen gårsnr 57 bruksnr. 3. Hovedbygningen er fra 1885 og fjøset er fra 1922. Foto: Overhalla historelag.

** *http://www.overhalla.net/i nfo/bygninger/293.shtml*

*** *https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/hus-og-hjem/1604-de-harde-trettiara.html*

Potetsetting på Kjærstad, 1935.

Fjøs for melkeproduksjon utbygd fra 1967 på Ny jord. Foto: Overhalla historelag.

Himo gårsnr. 50 bruksnr. 5 og 6. Bilder er fra 1977, mens fjøset er fra 1895. Foto: Overhalla historelag.

Overhallas første motorplog, 1918. Foto: Overhalla historielag.

FISKE OG JAKT

Elvene i Overhalla, da særlig Namsen, har vært viktig for ferdsel og for jordbruk.
Men også som en matkilde i seg selv. Det er spesielt i nyere tid at det er blitt populært med laksefiske, noe som delvis begynte med engelske lakselorder på 1800-tallet og fram mot 1900.

Roer veier laksen, og fisker kontrollerer.
Karl Veglo, 1903-05.

Det var flere laksegårder, eller laksegala, på denne tiden som ble leid ut til sportsfiske. Gårder i denne sammenhengen betyr gjerder som ble satt ned i elva for å fange laksen. Denne fangsttradisjonen kan være svært gammel i Overhalla, kanskje opptil 2000 år.* Den nyere tids tradisjon med laksegårder i Namsen vedvarte fram til ca. 1970.

Laksefiske i Namsen er ennå populært blant lokale og tilreisende, men også en viktig lokal tradisjon. Laksehotellet på Bertnem bru er et godt eksempel på turisme knyttet til laksefiske.

Det finnes også herskapshus som ble reist av laksefisketurister, blant annet Engelskhuset på Stor-Skogmo og gården på Grande.

* *Ifølge rapporten Laksegårder i Namsen fra 2012: http://www.klv.no/nyheter/bilder_nyheter/rapport laksegali 21 05 (2).pdf*

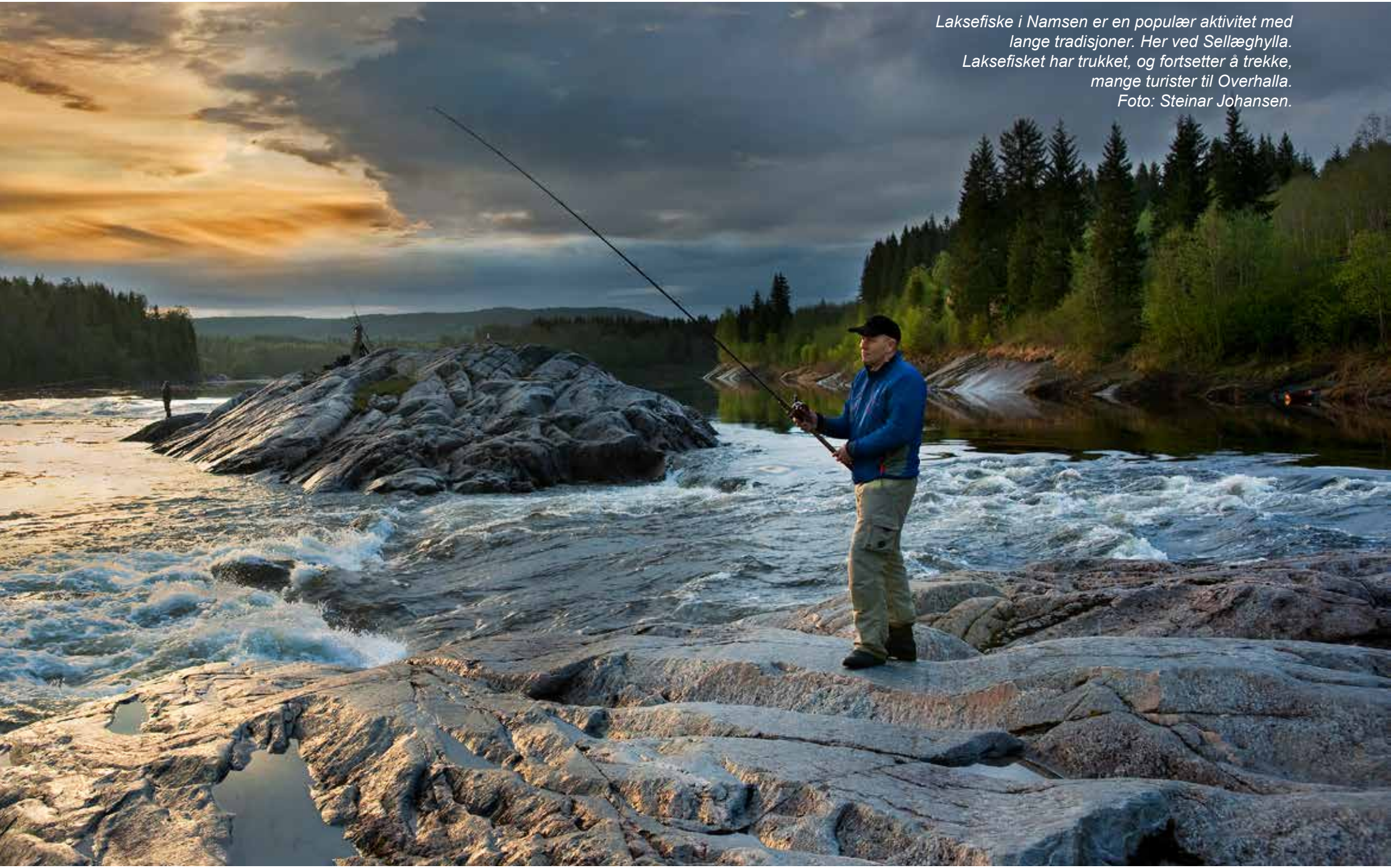

Laksefiske i Namsen er en populær aktivitet med lange tradisjoner. Her ved Sellæghylla. Laksefisket har trukket, og fortsetter å trekke, mange turister til Overhalla. Foto: Steinar Johansen.

Jakt har også vært viktig for folk i Overhalla, både i historisk og forhistorisk tid, og ikke minst med tanke på samisk kultur. Det skal blant annet være dyregraver som mangler registrering, noen av disse kan skrive seg fra tidlig samisk veidekultur fra før 15 - 1600-tallet.* Jakt har ellers vært viktig for turismen, i likhet med laksefiske, og har tiltrukket seg flere turister fra inn- og utland.

Det er gjort flere funn av fangsfeller som er registert i Statens Naturoppsyn (SNO).

* *Miljøutredning for Overhalla, kap. 7 kulturminner, revidert 2012/13*

Ei gilder eller slagfelle for jakt funnen i Skattholfjelet. Foto: Overhalla historielag

"Laksgali"

Fram til 1960-tallet "slo" fam. H.Opdal laksgali her i "Namsin". Som tegningen viser, var dette et gjerde av stokker, tregitter og kvist og teilltoppa av grantrær (tjorv) som ble bygd ut i elva. På ytterste ende ble det hengt et laksgarn.
Når laksen kom oppover elva møtte den gjerdet og gikk så utover mot garnet. Garnet endte i en notpose, en fangstpose.
Her havnet så laksen! Laksgalbygging ble forbudt fra 1979.

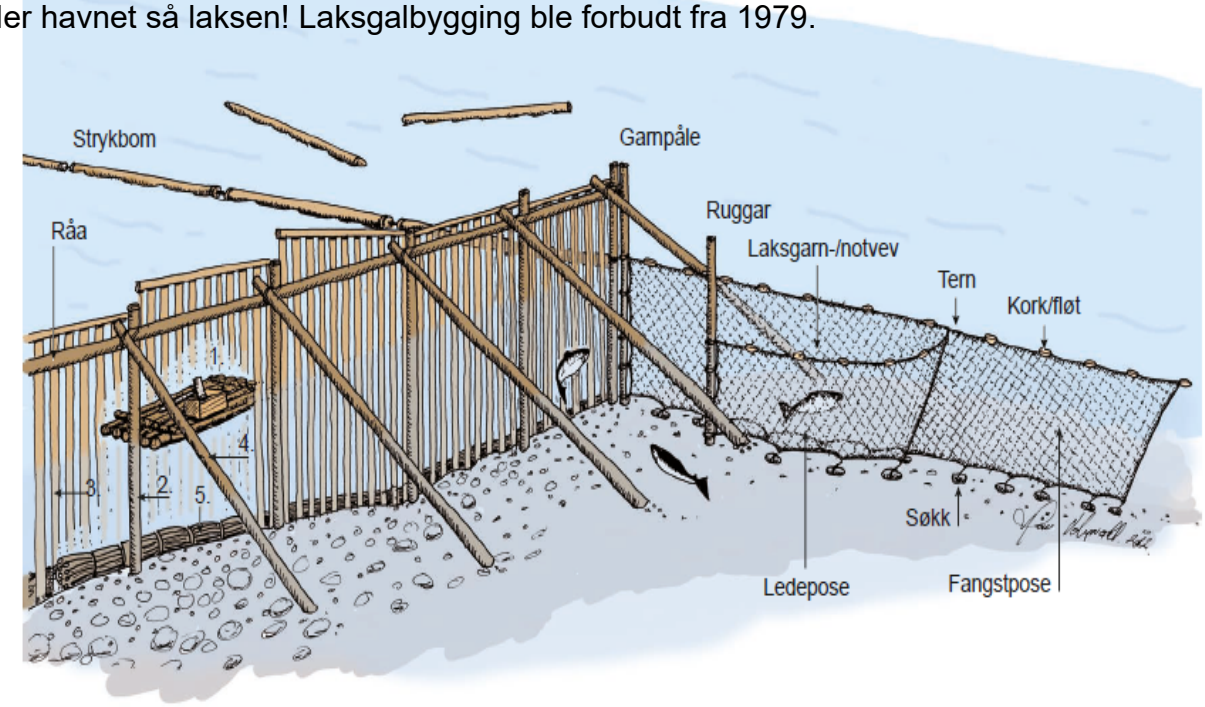

1. Flåte oppstrøms m/krakk/stillas og klubbe
2. Påle nedslått i elvebotn
3. Grind av lekter på spikerslag
4. Motstander/skråstrever nedstrøms
5. "Tjorv"/ faskine av ris/småskog

Tegning: Carl Ivar Storøy

IDRETT OG FRITID

Det finnes flere idrettsanlegg med stor lokal betydning. Deriblant skytebaner ved Gimle og Skogmo. Skytterlagene, og skyttervesenet, har vært særlig viktige i Overhalla, men også nasjonalt. Ikke minst i tiden rundt 1905 og nasjonsbyggingen. Ennå er skytterlagene viktige lokalt i Overhalla. Det var skytterlagene i Overhalla som sto bak Overhalla-revolusjonen i 1883, som var en protest mot at skytterlagene ikke fikk nok pengestøtte fra sparebanken. Argumentet var at økt støtte ville ført til bedre beskyttelse av fedrelandet. Kravet om pengestøtte førte til nasjonale avisoppslag og debatter, og etter hvert til avhør av de ansvarlige i tinghuset*, hvorpå omtrent 1000 personer samlet seg utenfor og skjøt i lufta. Det ble også heist norsk flagg, som på denne tiden var som lovbrudd å regne.**

SVENNINGSMOEN OG GIMLEHALLEN

Det er i dag en idrettspark med løpebaner og kunstgressbane på Svenningsmoen. I tilknytning til parken finner man også Gimlehallen som tok over som forsamlingshus i Overhalla etter Gamle Gimle og Folkets hus på Mælen.
Det har lenge vært populært med utflukter i naturen til alle årstider, og i Overhalla finnes det flere turhytter som vitner om dette.

Anvisere på plass i skyttergraven på Skogmo skytterbane før man fikk elektronisk anvisning. Foto: Overhalla historielag.

Fra skitur til Hammersetran, ca. 1920-30 etter klær å dømme. Foto: Overhalla historielag.

* *Det ble avholdt rettsaker o.l. på ulike gårder som ble brukt av sorenskriverne. Kilde: Gunnar Groven, Bygdebok for Overhalla vol. 5, Overhalla kommune 1968*

** *Miljøutredning for Overhalla, kap. 7 kulturminner, revidert 2012/13*

Amntsskytterstevnet på Melen 1882. Foto: Overhalla historielag.

Skage skytterlag,1900. Foto: Overhalla historielag.

Anne Lise Hassellvold landet på 1,90 i dette flotte hoppet kunne Bodil Storli (sittende) måle. Bak t.v. Mary Anglo og skjult bak Anne Lise, Lilly Stene.

Gimlehallen. Foto: Overhalla kommune

BYGNINGER OG ANLEGG

SAMFUNNSLIV

Som nevnt i forrige kapittel er det flere gårds- og driftsbygninger i Overhalla fra 1800- og 1900-tallet. Men det finnes også bygninger knyttet til administrasjon, infrastruktur, kultur og idrett. Et eksempel på 60-talls-funksjonalisme er kommunehuset. Nyere eksempel på funksjonalistisk arkitektur er OBUS-bygget.

Selv om noen nok vil hevde at nyere tids arkitektur er mindre estetisk, så er det et viktig poeng at det er ettertiden som skal dømme, og at det er viktig å ta vare på eksempler på ulike tiders arkitektur og stilarter.

Ellers står det en del eldre bygninger fra Overhalla på Namdalsmuseet i Namsos, som låna fra Øvre Halvarmo og husmannsplassen Vassengstu.

Kommunehuset

Kommunehuset ble påbegynt i 1967 på grunn av økende plassbehov, og på grunn av vekst i kommunen. Før det hadde kommunen tilhold i en tyskerbrakke. Nybygget sto ferdig høsten 1969 og er tegnet av arkitekt Arne Aursand fra Namsos. Bygget bærer preg av sin samtid, og er et godt lokalt eksempel på etterkrigsfunksjonalisme.

Kommunehuset i Overhalla, 2017. Foto: Are Skarstein Kolberg.

Den gamle brannstasjonen

Den gamle brannstasjonen i Overhalla, rett utenfor sentrum ved Reina, er fra 1948. I dag er den i bruk som lagringsplass, men det har vært planer om å gjøre den om til museum.

Det har vært en rekke skolebygg og grendehus. Noen er ennå er i bruk, mens andre er tatt ut av bruk og/eller revet. Noen av dem er blitt flyttet, blant annet Overhalla realskole som i dag er bevart på Sverresborg. Andre nedlagte skolebygg og grendehus er Kvalstad grendeskole, Fuglem skolehus, Hundsmoen skole, Folkets hus på Mælen, Fridtun, Gildevold og Vestergårdan. Det skal også ha vært sykehus på doktor Reinerts eiendom på Reinbjør, tidligere lå det på Hammarsøen.*

Gamle Overhalla brannstasjon, 2010. Foto: Google Maps.

* *Gunnar Groven, Bygdebok for Overhalla vol. 5, side 324-325, Overhalla kommune 1968*

Folkets hus

Som en del av arbeiderkampen i Norge ble det oppført forsamlingslokaler og grendehus som gjerne gikk under navnet Folkets hus. Deres rolle i å samle folk nasjonalt og lokalt kan på mange måter sammenlignes med skyttervesenet. I Overhalla lå Folkets hus ved Mælen. Bygningen står ennå, men er i dag bolighus.

Folkets hus på Mælen. Foto: Gunnar Groven.

Fridtun forsamlingshus

Forsamlingshuset på Fridtun består delvis av et tidligere skytterlagshus som sto på Fuglår. Dagens forsamlingshus ble reist på Skogmo i 1939, og ble brukt fram til okkupasjonen. Da ble huset benyttet til innkvartering av russiske krigsfanger. Etter krigen har det delvis blitt benyttet til teater og bygdekino. I dag fungerer det som ungdomshus.

Fridtun forsamlingshus. Foto: Overhalla.net

Gamle Gimle forsamlingshus

Gamle Gimle ble fra 1946 brukt som forsamlingshus fram til Gimlehallen ble oppført, og ble opprinnelig oppført som en forlegningsbrakke under andre verdenskrig. Med andre ord et godt eksempel på en tyskerbrakke, som det i dag ikke er noen igjen av i Overhalla.

Gamle Gimle. År ukjent. Foto: Overhalla hjelpekors.

Ranem skole med bygninger som ble revet i 2015. Fra venstre: Østre bygg, 1 -3 bygget, 1940-bygget, mellombygget og realskolebygget. I forgrunnen vaktmeisterbua. Foto: Fred Strømme.

Namdal husmorskole i Barlia. Foto: Overhalla historielag.

Kvalstad skole, grendaskole. Foto: Overhalla historielag.

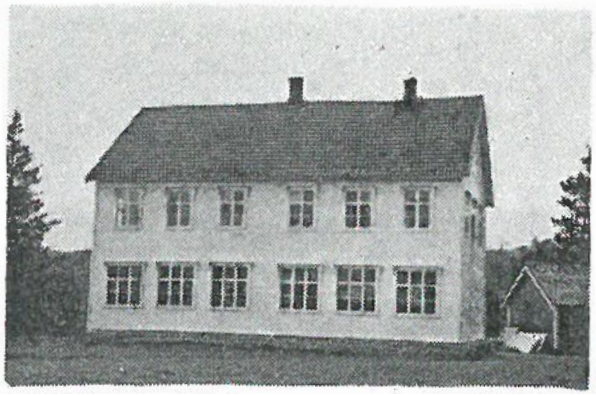

Overhalla realskole. Foto: Overhalla historielag.

SAMISKE KULTURMINNER

Det skal være flere samiske boplasser i Overhalla, men kun et fåtall er merket. Her har lokalhistorielaget lagt ned mye god innsats.

Det finnes blant annet gammetufter, men også mer permanente boplasser og hus fra nyere tid.
Ved Stutjønna er det blitt bygd en kopi av Jakob Nursfjells gamme, som opprinnelig sto i Nordfjellet, etter anvisning fra Ingvald Jåma.*
I huset til Eliassen Ristad, som er bevart, ble det avholdt et samepolitisk møte i 1909.** Det spilte en viktig rolle i kampen for samiske beiterettigheter, men også samepolitisk generelt. I tillegg er det reinbeiteområder, reingjerder, fangstområder, fangstanlegg og steder av religiøs art som ikke er registrert, deriblant fangstgroper. Det kan også dreie seg om lokale stedsnavn som kan henvise til samisk aktivitet, blant annet steder med forstavelsen finn. Et eksempel fra Overhalla er Finnbekken. I tillegg til Finn-navnene, er også både Lap-, bur-, (stabbur) og grav/grov-navn gode indikatorer på samisk tilstedeværelse.

Huset til Eliassen Ristad, kjent som Finnmoen, ca. 1928. Foto: Overhalla historielag.

Helt nord i Overhalla kommune, mot grensa til Høylandet og Fosnes ligger to fjellområder Grønningfjella (Guevtele) og Almdalsfjella (Fealloetjahke) som har egne samiske benevnelser. I disse områdene er det også funnet mange samiske kulturminner.

---

* *http://www.overhalla.net/info/bygninger/293.shtml*
** *Håkon Hermanstrand og Ansgar Kosmo, Røyrvik. Samene i Østre Namdal, Røyrvik kommune 2009.*

Furustolpene som var pilarene til stabburet, har tålt vær og vind i godt over ett hundre år. Foto: Trygve Sagmo

DEL 3

Tiltaks- og handlingsplan

PRIORITERINGSLISTE OVER TILTAK

Overhalla kommunes kulturminneplan skal rulleres hvert 4. år og tiltaks- og handlingsplan skal rulleres årlig.

Prioritet	Tiltak	Gjennomføringsår	Kostnad	Finansiering	Ansvar for oppfølging	Samarbeidspartnere
1.	*Religion, graver og minner* *- Registrere aktuelle typer gravstøtter vi skal ta vare på*	*2018/19*			*Historielaget*	*Kirkekontoret* *Menighetsråd, leder Astrid M. Bakken* *Historielaget, leder Bodil Bergin*
	-Gravhaugene - skilting, rydding, tilrettelegging, navngi gravhaugene:					
	Forarbeider	*2018*	*10 000,-*	*Egeninsats*	*Kulturkontoret*	*Miljø/landbruk*
	Gravfelt på Hunn, skilting og tilrettelegging parkering	*2019*	*100 000,-*	*Sjekke muliheter for flere typer tilskudd*		*Museet Midt* *Fylkeskommunen*
	Gravfelt på Bertnem, rasteplassen skilting, parkering, retningsskilt som viser sti.	*2019*	*100 000,-*	*Muligheter for tilskudd fra SMIL (grunneiere må søke!) rydding og adkomst.*		*Grunneiere* *Statensvegvesen*

Prioritet	Tiltak	Gjennomføringsår	Kostnad	Finansiering	Ansvar for oppfølging	Samarbeidspartnere
2.	*Industri, samferdsel og næringsliv* *- Jernbanen* *Utrede muligheter langs strekningen. Skilting.* *Byggninger:* *Forarbeid kartlegging* *Førstehjelp til stasjonsbygninger:* *Kartlegge tilstand med tanke på bevaring:* *Skage Stasjon, tilstand* *Skogmo Stasjon, tilstand* *Hus Gimledalen* *Vokterboliger* *Tunneler.* *- Broer* *Kartlegge behov for skilting, rydding, parkeringsmuligheter* *- Fergesteder* *Kartlegge behov for skilting, rydding, parkeringsmuligheter* *- Gamle ferdselsårer* *Legge inn i kart, registrere* *- Fabrikker/verksteder*	*2018/19*	*10 000,-*		*Kulturkontoret*	*Namsos Camping* *Bane NOR* *Overhalla historielag og Helge Formo* *Overhalla Historielag* *Melafergas venner*
3.	*Skogbruk og tømmer* *- Skage lense, kartlegge om det finnes rester. Finne ut om det er mulig å sette opp oppslagstavle/ infotavle + benk* *(Over flere lenser) der Skage lense var.* *- Stutjønndammen, vedlikehold* *- Kartlegge gårdssager*	*2020/2021*	*100 000,-*		*Kulturkontoret*	*Kåre Skarland* *Overhalla Historielag* *Overhalla Historielag*
4.	*Jordbruk og gårdsdrift* *- Grandaunmoen, etablere dialog angående formidling* *- Allmenngjøre informasjon om rester etter seterdrift* *-Lage kart over setre i Overhalla*				*Kulturkontoret*	*Ny eier* *Overhalla Historielag* *Overhalla Historielag*

Prioritet	Tiltak	Gjennomføringsår	Kostnad	Finansiering	Ansvar for oppfølging	Samarbeidspartnere
5.	*Fiske og jakt* *- Kartlegge laksegjerder, plotte inn i kart* *- Løfte frem laksegjerder i utstilling Haugum Mølle i 1.etg.* *- Synliggjøre informasjon om registrerte fangstgroper*				*Kulturkontoret*	*Museet Midt*
6.	*Idrett og fritid* *- Synliggjøre rester etter anvisergrav + skilte/bilde* *- Kartlegge gamle idrettsplasser*				*Kulturkontoret*	*Overhalla skytterlag*
7.	*Bygninger og anlegg* *- Sikre bevaring av den gamle brannstasjonen* *- Oppdatering av SEFRAK-registeret*				*Kulturkontoret*	*Overhalla Historielag* *Overhalla kommune*
8.	*Samiske kulturmidler* *- Velge ut et egnet samisk kulturminne som skal taes vare på og synliggjøres*			*Sametinget*	*Kulturkontoret*	*Samien Sitje*
9.	*Prioriterte kulturminner skal registreres og kartfestes i riksantikvarens database Askeladden.*				*Kulturkontoret*	*Overhalla historielag, fylkeskommunen*
10.	*Kulturminnesøk* *- Prioriterte kulturminner legges inn.*				*Kulturkontoret*	*Overhalla historielag* *Museet Midt*

LITTERATURLISTE

Flotten, Olav

1971 Overhalla bygdebok bind. 4: gårds- og slektshistorie: Gnr. 60 - 84: Røttesmo – Lilleberre, Namsos kommune, Namsos.

1969 Overhalla bygdebok bind. 3: gårds- og slektshistorie: Gnr. 47-59 og 85: Svarlien -Risvik og Galguften, Namsos kommune, Namsos.

1968 Overhalla bygdebok bind 2: gårds- og slektshistorie: Gnr. 30 - 46: Lilleøen - Svenning, Namsos kommune, Namsos.

1967 Overhalla bygdebok bind 1: gårds- og slektshistorie: Gnr. 1 – 29: Kvatningen – Homstad, Namsos kommune, Namsos.

Groven, Gunnar

1999 Det eldste Overhalla: gravhauger, røyser og gamle vegleier, Overhalla kommune, Overhalla.

1996 Overhalla under Okkupasjonen, Overhalla kommune, Overhalla.

1995 Bertnem i Overhalla: et maktsenter i jernalderen, Overhalla kommune, Overhalla.

1990 Overhalla bygdebok bind 6: bygdehistorie fra 1837 til etter siste verdenskrig, Namsos kommune, Namsos.

1987 Ranem kirke 800 år, Overhalla kommune, Overhalla.

1968 Overhalla bygdebok bind 5: bygdehistorie fra 1600 til 1837, Namsos kommune, Namsos.

Grøtan, Geir

2013 En trollkvinne skal du ikke la leve, Namdalsmuseet, Namsos. Elektronisk dokument: http:/namdalsmuseet.no/wp-content/uploads/2013/06/En-trollkvinne-skal-du-ikke-la-leve-web.pdf

Hermanstrand, Håkon

2009 Røyrvik. Samene i Østre Namdal, Røyrvik kommune, Røyrvik.

Namdalsavisa/Tone Aftret

2007 En æra er over, 5. februar 2007, elektronisk dokument: http://www.namdalsavisa.no/arkiv/2007/02/05/En-æra-er-over-13419310.ece

Namdalsmuseet

2017 Hjemmeside.

Kjeldstadli, Knut

2015 De harde trettiåra? Norgeshistorie. no, Universitetet i Oslo, Oslo. Elektronisk dokument: https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/hus-og-hjem/1604-de-harde-trettiara.html

Melamartnan

2017 Hjemmeside.

Miljødepartementet

2005 Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005), Leve med Kulturminner. Miljødepartementet, Oslo.

Museet midt

2017 Hjemmeside.

NRK/Espen Sandmo

2008 Spreke gamle brubyggere. Fire pensjonister fra Verdal reiser landet rundt for å reparere steinhvelvbruer fra 1800-tallet, 26. juni 2008, elektronisk dokument: https://www.nrk.no/trondelag/spreke-gamle-brubyggere-1.6116026

Overhalla historilag
2017 Database for historiske foto
2017 Overhalla historielags hjemmesider

Overhalla kommune
2017 Overhalla kommunes hjemmesider.
2013 Miljøutredning for Overhalla, revidert 2012/13, Overhalla kommune, Overhalla.

Riksantikvaren
2017 Kulturminner i kommunen (KIK), Riksantikvaren, Oslo. Elektronisk dokument: https://www.riksantikvaren.no/Prosjekter/Kulturminne-i-kommunen-KIK

Rygh, Oluf
1999 Norske gårdsnavn bind 1 - 17, søkbar database: http://www.dokpro.uio.no/rygh_ng/rygh_felt.html, Universitetet i Oslo, Oslo.
1997 Norsk stadnamnleksikon, søkbar database: http://www.norskstadnamnleksikon.no, Det norske samlaget, Oslo.

Skog og landskap
2015 Verneområder i skog, http://www.skogoglandskap.no/seksjoner/skogverndatabase/subject_view, Skog og Landskap, Ås.

Storøy, Carl Ivar
2012 «Rapport om laksegårder i Namsen», kunnskapssenter for laks og vannmiljø, Namsos.

Trønder-Avisa
2016 Støtte til kulturminneplaner: Riksantikvaren gir i år 50 kommuner penger til å lage kulturminneplaner, 6. april 2016, Trønder-Avisa, Steinkjer. Elektronisk dokument: http://www.t-a.no/nyheter/2016/04/06/Støtte-til-kulturminneplaner-12565997.ece

Viken, Reidar
2017 Hauka – elv til flerbruk, i Overhalla historielags Meldingsblad nr. 2, vol. 39, Overhalla historielag, Overhalla.

Økokrim
2005 Kulturminnevern. Lov. Forvaltning. Håndhevelse. Bind 1, Jørn Holme (red.), Økokrim, Oslo.
2005 Kulturminnevern. Lov. Forvaltning. Håndhevelse. Bind 2, Jørn Holme (red.), Økokrim, Oslo

Det vises ellers til Riksantikvarens database Askeladden og til Kulturminnesøk.no

DEL 4

Appendiks

ØKONOMISKE TILSKUDDSORDNINGER

Det finnes flere tilskuddsordninger for private og offentlige aktører som ønsker å sette i stand verneverdige bygninger, anlegg og kulturmiljøer m.m.

Alle som har prosjekter som faller inn under kulturminnevern oppfordres til å søke. I tillegg til de instansene som er listet opp under, finnes det også en rekke lokale og nasjonale legater. Da dette er noe som endres kontinuerlig, oppfordres søkere til selv å sette seg inn i disse, blant annet ved å skaffe Legathåndboken, eller se på Overhalla kommunes hjemmesider. Det gjøres også oppmerksom på at kriteriene for tildeling hos de ulike aktørene som er listet under kan endre seg over tid.

Flere norske kommuner har egne støtteordninger, og dette er noe som Overhalla også kan vurdere å innføre, da gjerne i samarbeid med fylkeskommunen.

Riksantikvaren gir av og til tilskudd til enkelte typer prosjekter. Søknadsfrister og prosedyrer varierer noe. For noen tiltak må man søke via fylkeskommunen, mens man for andre kan søke Riksantikvaren direkte. Finn mer informasjon på hjemmesiden: http://www.riksantikvaren.no/Veiledning/Soeknadsskjema.

Det er siden 2016 mulig å søke tilskudd til istandsetting av kulturminner gjennom **Fortidsminneforeningen**, og deres prosjekt Kulturminner for alle. Søknadsfristen er 1. mars hvert år. Les mer på hjemmesiden: https://fortidsminneforeningen.no

Kulturminnefondet er en statlig stiftelse som gir tilskudd til privatpersoner som ønsker å sette i stand verneverdige bygninger og kulturmiljøer. Fondet har søknadsfrist i november hvert år. Elektronisk søknadsskjema finnes på hjemmesiden: http://kulturminnefondet.no

Norsk kulturarv er en interesseorganisasjon som har som formål å sikre kulturarv gjennom bærekraftig bruk. Stiftelsen er åpen for medlemsskap for offentlige og private institusjoner og bedrifter, så vel som privatpersoner. Man kan søke om midler til istandsettelse av falleferdige driftsbygninger med verneverdi gjennom prosjektet *Ta i et tak*. Stiftelsen står også bak *Norsk smaksskule* og kvalitetsmerket *Olavsrosa*. Mer om søknader finnes på hjemmesiden: http://www.kulturarv.no

RIKSANTIKVAREN

FORTIDSMINNEFORENINGEN
Europas eldste aktive forening for kulturvern

Kulturminnefondet

Norsk Kulturarv

Stiftelsen UNI støtter tiltak som verner mennesker og fortidsminner. Stiftelsens gir økonomisk støtte til prosjekter som blant annet går på vern og sikring av kulturminner og miljøer, deriblant brannsikring. Les mer om støtte, og finn søknadsskjema, på stiftelsens hjemmeside: http://stiftelsen-uni.no/index.html

Hos sametinget kan man søke om tilskudd til å ivareta samisk kulturarv. Søknadsskjema og informasjonen finnes her: https://www.sametinget.no/Tjenester/Miljoe-areal-og-kulturvern.

Overhalla kommune har dessuten en kulturpris som tildeles enkeltpersoner, lag, foreninger eller grupper som har gjort en innsats for kulturlivet i Overhalla. Prisen er en kunstnerisk utført kopi av relikvieskrinet fra Melhus laget av Liv Aursand, et viktig vikingtidsfunn fra Overhalla som vitner om vidstrakte kontakter via handel og utfart, og som i dag finnes i British Museum. Informasjon om prisen og om hvordan man søker finnes på kommunens hjemmeside: http://www.overhalla.kommune.no/kulturprisen-2017-har-du-kandidater.6028666-81362.html.

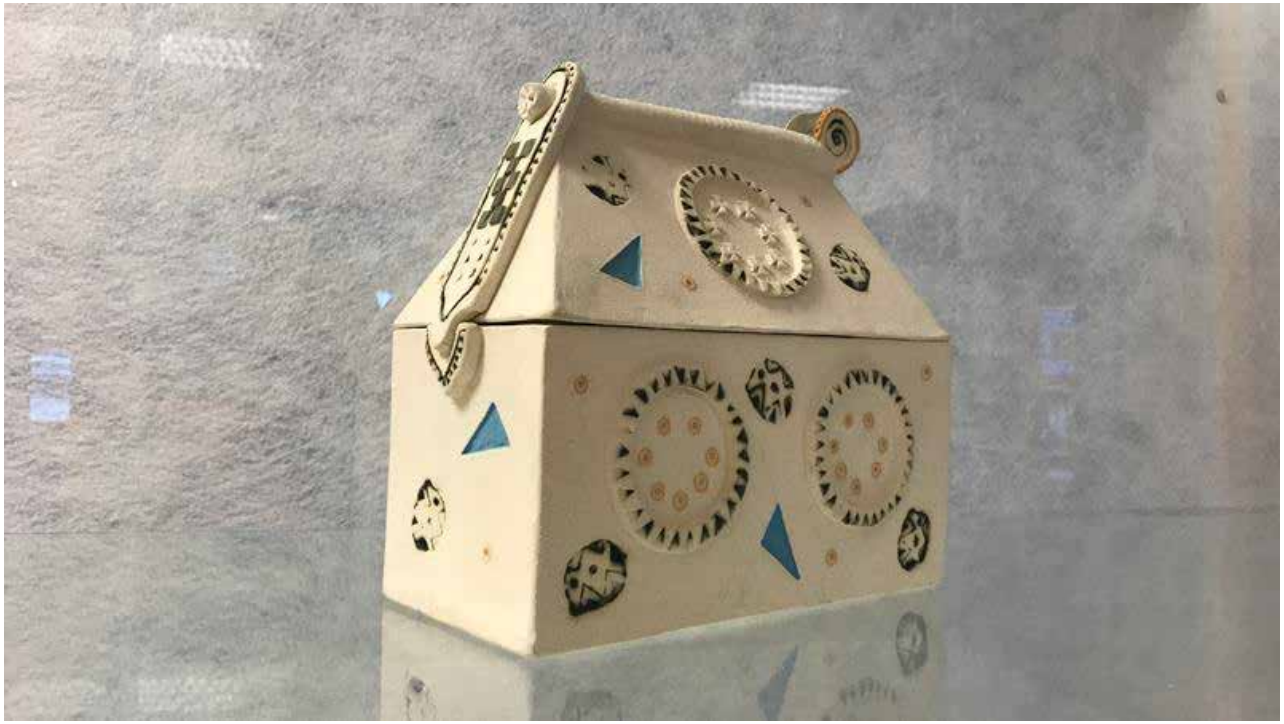

Overhalla kommunes kulturpris. Foto: Overhalla kommune.

OVERSIKT OVER ANDRE GRAVFELT I OVERHALLA

- Aleksanderhaugen
- Antontilja
- Bjørnes nedre
- Brannhaugen
- Brennmoan
- Brennmoen
- Fossmarka
- Fossmoen
- Fuglem
- Fuglaar
- Furumoen
- Glømmen
- Gryten
- Gullhaugen
- Halvarsmo
- Hestmyrbakken
- Himo
- Hundsmoen/Vold
- Hunnsåsen/Kårsken/Sørmarka
- Kjeller-reina
- Kvatningen
- Kvennhaugen
- Kvernmoen
- Kårskogen
- Lestemmarka
- Lilleberre
- Låvåkeren
- Mælen
- Melhus
- Mittermoen
- Moen
- Mortenshaugen
- Myrmo
- Møklegaarden
- Nessamoen
- Nymoen
- Omlen
- Pålshaugen
- Rabben
- Ranem/Ranum
- Ristad
- Risvik
- Roem
- Sandmoen
- Sellæg
- Sommerfjøsmoen
- Stordalmoen
- Storemshaugen
- Sørmarka
- Tetlien
- Tinhaujen
- Østermoen
- Øyesvolden
- Åsen

SIKRINGSANLEGG I OVERHALLA

NVE har, i samarbeid med Riksantikvaren, valgt ut tre sikringsanlegg i Overhalla, ett i Bjøra og to i Namsen, som nå har status som statlig listeførte kulturminner:

- Forbygning mot erosjon i Bjøra ved Styggmelen (Askeladden ID 219385) som representerer typiske erosjonssikringsanlegg i den sterkt forbygde elva.
- Forbygning mot erosjon i Namsen ved Ranem kirke (Askeladden ID 219391), som har aner tilbake til 1700-tallet for å hindre at kirka skulle rase ut i elva.
- Forbygning mot erosjon og skred i Namsen ved Vibstad (Askeladden ID 219392), som ble bygd etter det store Vibstadraset i 1959.

Sikringsanlegg er en type tekniske kulturminner som ikke har fått mye oppmerksomhet hittil. De har likevel spilt en viktig rolle for livet langs Bjøra og Namsen i nyere tid.

OVERSIKT OVER UTVALGTE MINNESMERKER OG -STEDER I OVERHALLA AV STOR LOKAL BETYDNING

- 17. mai-støtta i Overhalla som ble avduket 17. mai 1914. Står ved Ranem kirke.
- Bautaen over Jorunn Lindseth Lilleøen som omkom i Furreraset
- Minnestein over flyulykken på Berg i 1993
- Minnestøtta over Astrid Lestem, brent på bål som heks*
- Minnestøtta over Hans Barlien (1772 - 842), som var stortingsmann, forkjemper for opplysning og for religionsfrihet. Reist i 1891 på Barlibakken
- Minnestøtta over Haukmo-smedene
- Minnestøtta over Kristin Odin Lysberg på Lysberg

Enkel oversikt over viktige bedrifter med lokal tilknytning og tradisjon

- Bjøra bruk, dampsag
- Blengslismia
- Frode Nagelhus møbelfabrikk
- Galguften kassefabrikk
- Hammer og Amdal
- Haugum Mølle
- Haukmo-smedene, laget blant annet ploger.
- J. Gansmo
- M.J. Haugum trevare
- Meieriene på Skage og Hunn
- Namdal gressindustri
- Namdal torvindustri AS
- Nauma/Bruun-Olsen skofabrikk, kjent for Nams-labber
- Overhalla spareforening
- Strømhylden bakeri
- Vannebo e-verk

EKSEMPLER PÅ HISTORISK VIKTIGE GÅRDER:

- Barlien
- Bertnem
- Flasnes
- Foss
- Fuglem
- Galguften
- Glømmen
- Grande
- Heglem
- Hunn, fungerte tidvis som eksersisplass for militæret og som skysstasjon
- Melhus, har gitt navn til Melhusskrinet
- Ranem
- Sellæg
- Skage
- Skei
- Skogmo
- Svarlien
- Svenning
- Øvre og Nedre Halvardmo, blant annet gårdene der prestefamilien Dass og madam Meyer bodde

* *http://namdalsmuseet.no/wp-content/uploads/2013/06/En-trollkvinne-skal-du-ikke-la-leve-web.pdf*

LISTE OVER NOEN HUSMANNSPLASSER OG SETRE

(merk at den samme husmannsplassen kunne veksle mellom ulike gårder, og at gårdene de står oppført under her ikke nødvendigvis var den gården de lå under hele tiden. Noen navn er også sammenfallende.*)

- Andreasmoen, under Heglem
- Bergåsmoen, under Glømmen
- Bjørfaller, under Stor-Amdal
- Brannan, under Svarlien
- Brenhaugen, under Gansmo
- Brumoen, under Flasnes
- Døllin, under Lille-Amdal
- Eliasnesset, under Stor-Amdal
- Engstadmoen
- Eriksmoen, under Ranem
- Faldmoen, under Skogmo
- Fossmoen, under Foss
- Fuglemmoen, under Fuglem
- Fuglårmoen, under Fuglår
- Fuglårnesset, under Fuglår
- Grandaunmoen, under Grandaunet
- Grandplassan, under gården Grande, 12 totalt, blant annet Grandnesset, Grandemo, Grøte (Rosten), Helgemoen, Næsset, Hylla, Namsrud, Fløtmannesset og Kasperplassen**
- Grøtmoen, under Foss
- Haugen, under Bjørnes
- Haugen, under Opdal
- Haukmoen, under Galguften
- Hyldenget, under Risvik
- Hyllhaugen, under Lilleøen
- Igdbakken, under Barlien
- Jensotto, under Grandaunet
- Justmoen, under Røttesmo
- Korsenget, under Stor-Amdal
- Krumoen, under Sellæg. Den siste husmannsplassen som var i drift i Overhalla.
- Landfallan, under Foss
- Lassemoen, under Flasnes
- Lestestrøa
- Lian, under Lille-Amdal
- Lillebersmoen, under Lilleberre
- Lillebersnesset, under Lilleberre
- Lodmoen
- Lorntsmoen, under Glømmen
- Moavollen, under Rodum
- Mosetet
- Myrengmoen, under Lilleøen
- Namsmo
- Nøstremmen, under Skei
- Nålfjellhaug, under Risvik
- Oldernesset, under Bjørnes
- Remma, under Grandaunet
- Risvikmyren, under Risvik
- Rodumsnesset, under Rodum
- Rønningen, under Lysberg
- Rønningsmoen, under Risvik
- Raabakken, under Furre
- Sagen
- Simonplassen, under Rodum
- Skjørvbroen, under Skjørland
- Stornesmoen, under Skjørland
- Stranden, under Grandaunet
- Svenningsmoen, under Svenning
- Søiran, under Risvik
- Vassenget, under Glømmen
- Vassengstu, under Glømmen. Flyttet til Namdalsmuseet***
- Vold

* *Kilder:*
Olav Flotten, Bygdebok for Overhalla vol. 3, Overhalla kommune 1969
Olav Flotten, Bygdebok for Overhalla vol. 4, Overhalla kommune 1971
Olav Flotten, Bygdebok for Overhalla vol. 2, 2. opplag, Overhalla kommune 1990
Gunnar Groven, Bygdebok for Overhalla vol. 6, Overhalla kommune 1990

** http://namsen.net/testside/historie/

*** *Lenke til Namdalsmuseets side om Vassengstu: https://namdalsmuseet.no/formidling/utstillinger/husmannsplassen/*

EKSEMPLER PÅ TURHYTTER

- Koltjønnhytta
- Liaseterbua
- Rødekors-hytta
- Ungdomslagshytta (i dag i privat eie.)

OVERSIKT OVER SEFRAK-REGISTRERTE BYGNINGER:

http://www.overhalla.kommune.no/eldre-bygninger-i-overhalla.4496053-109553.html

LISTE OVER NOEN SAMISKE LOKALITETER:

- Almdalen
- Dyrgrovbakkan
- Ekorndalen (ikke gjenfunnet)
- Finnbuhaugen (ikke gjenfunnet)
- Finnhusbakkan (ikke gjenfunnet)
- Finntomaslia
- Gåshalsen, Nursfjellfamilien
- Hanshaugen (umerket)
- Haugastu
- Hågsbukta
- Jamtheimen
- Namsbo/Eliasmoen/Finnmoen
- Reintjønnåsen, Flåtefjellfamilien
- Storenget under Skattholfjellet (umerket)
- Taklia (Finnburet), Nursfjellfamilien

SAMISKE KULTURMINNER

Guevtele (Grønningfjella)
Id 119804: gåetie-sijjie (gammetuft)
Id 119713: buhtjemenjuana (melketange for rein)/ giedtienjuana (gjerndetange)
Id 119732: biessengaelmie/ duvriengaelmie (mulig bjørnegrav)
Id 119722: steinsetting/helligsted

Fealloetjahke (Almdalsfjella)
Id 174367: aernie (steinsatt ildsted)
Id 174368: gåetie-sijjie (gammetuft) vinterboplass
Id 119712: aallie (heller)

Taklia (Boplassen til Jakob Nursfjell)
Id 140355: gåetie-sijjie (gammetuft)
Id 140360: buvriesijjie (burplass)
Id 140362: pruvvie (bru) denne brua kalles Jakobsbrua

Hågsbukta (Vesteråvatna)
Id 126838: gåetie-sijjie (gammetuft)

Rognvatnet (Lillåa)
Id 156243: gåetie-sijjie (gammetuft)

Finnhaugan (Merratjønnsfjellet)
Id 156214: gåetie-sijjie (gammetuft) NB! Denne gammetufta er ikke automatisk fredet.

LISTE OVER NOEN SETRE

Det er flere setre som knytter seg til gårdene i Overhalla, hvorav noen er bevart. Det er stort sett synlige tufter, og samtlige er registrert. Det står en del gamle seterbygninger ved Stutjønna.* (merk at flere gårder kunne ha setre i samme allmenning)**

- Almdal allmenning, setre under Melhus, Skei m.f.
- Bangsjø allmenning, setre under Lilleberre, Møkkelgård, Leste, Storem, Vibstad m.f.
- Bekkeos
- Ekorndalen, setre under Skei m.f.
- Eriksseteren, under Lilleøen
- Galguftseteren, under Bertnem
- Gansmoseteren, setre under Gansmo
- Haugtjønna, under Svarlien
- Heglem seter, under Heglem
- Kapteinholet
- Kåvahullet, under Bertnem
- Landego
- Logne
- Neverdalen, under Fuglem
- Nordelva, under Svarlien
- Svarlifjellet, under Svarlien
- Tømmersjøseter, under Skistad
- Vesterå allmenning, setre under Sellæg, Opdal m.f.
- Vikadalen, under Rodum. Senere flyttet til Hanshaugen.

** http://www.overhalla.net/i nfo/bygninger/293.shtml*

*** Kilder: Gunnar Groven, Bygdebok for Overhalla vol. 5, Overhalla kommune 1968*
Olav Flotten, Bygdebok for Overhalla vol. 4, Overhalla kommune 1971
Olav Flotten, Bygdebok for Overhalla vol. 2, 2. opplag, Overhalla kommune 1990

FORSKJELLIGE SKYTTERLAG OG SKYTEBANER I OVERHALLA FØR OG NÅ

- Nordre Skage skytterlag, bane på Reinbjør
- Overhalla skytterlag, bane på Skogomo
- Ranem skytterlag, slått sammen med Overhalla skytterlag. Hadde bane ved Svarlifoten.
- Skage skytterlag, nå nedlagt. Hadde bane på Litljøya
- Øysletta skytterlag (nedlagt)

Det er i tillegg flere idrettsplasser, blant annet Svenningsmoen. Andre idrettsplasser er fotballbanen på Skage og idrettsplassen på Øysletta, samt Skage lysløype og skileikanlegg.

Kulturminner i Overhalla

1. Bertnem jernbanebru
2. Den gamle brannstasjonen
3. Engelskhuset
4. Folkets hus
5. Fridtun
6. Haugum mølle
7. Haugum-gårdene
8. Koltjønnhytta
9. Kommunehuset
10. Liaseterbua
11. Melaferga
12. Melamartnan
13. Meosen jernbanebru
14. Murhuset i Gimledalen
15. OBUS-bygget
16. Ranem kirke
17. Rødekors-hytta
18. Røttesmo (stabbur)
19. Selotten bru
20. Skage kirke
21. Skage lense
22. Skogmo + industriparken
23. Skogmo-bru
24. Skytebaner (Skogmo)
25. Strømhylden bakeri
26. Stutjønna
27. Svenningmoen/Gimlehallen
28. Ungdomslagshytta (privat eie)
29. Øysletta stasjon (idrettsplass)

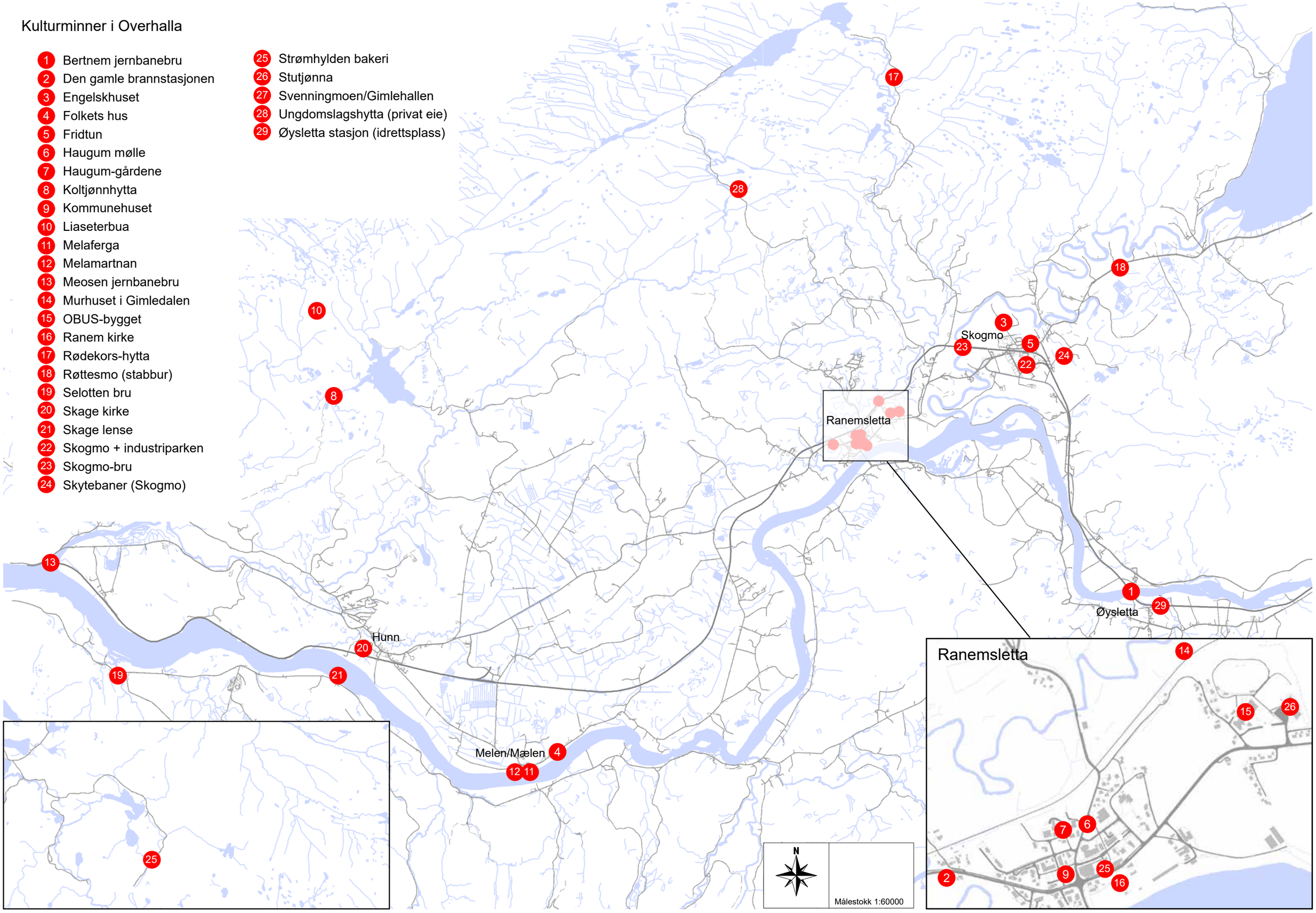

Historisk viktige gårder:
(utvalg)

1. Barlien
2. Bertnem
3. Flasnes
4. Foss
5. Fuglem
6. Galguften
7. Glømmen
8. Grande
9. Heglem
10. Hunn
11. Melhus
12. Ranem
13. Sellæg
14. Skage
15. Skei
16. Skogmo
17. Svarlien
18. Svenning
19. Halvardmo

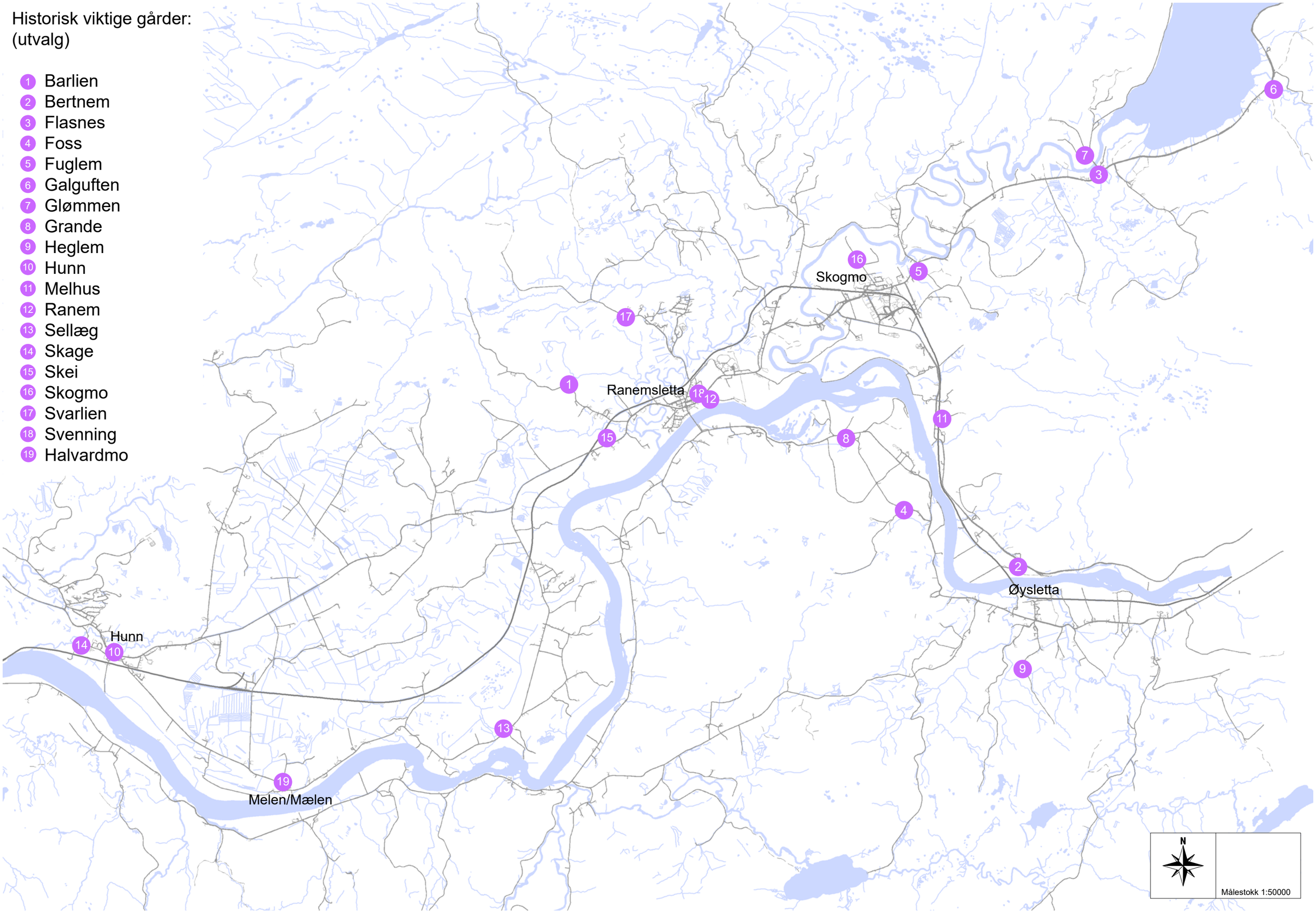

Samiske lokaliteter i Overhalla
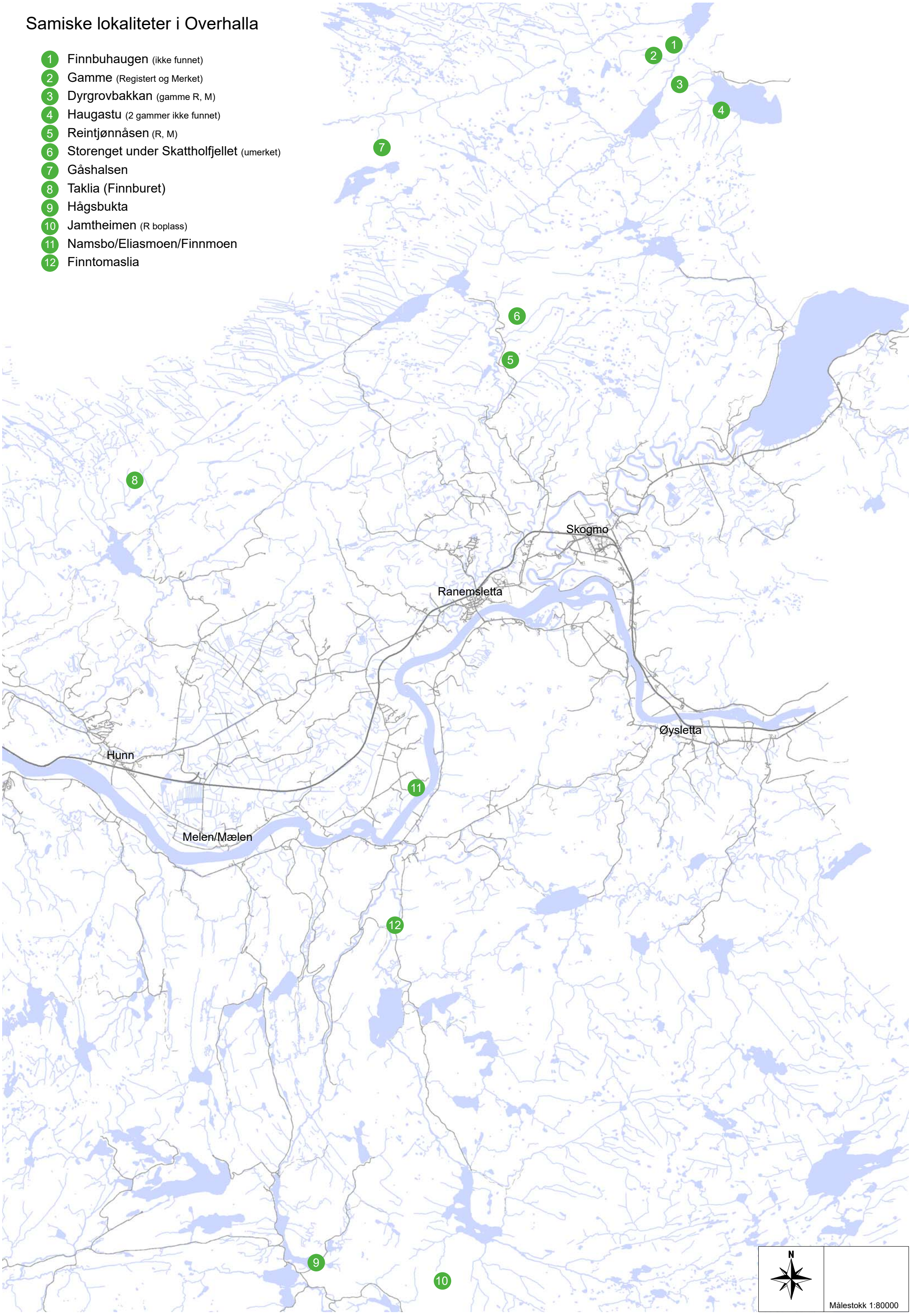
1. Finnbuhaugen (ikke funnet)
2. Gamme (Registert og Merket)
3. Dyrgrovbakkan (gamme R, M)
4. Haugastu (2 gammer ikke funnet)
5. Reintjønnåsen (R, M)
6. Storenget under Skattholfjellet (umerket)
7. Gåshalsen
8. Taklia (Finnburet)
9. Hågsbukta
10. Jamtheimen (R boplass)
11. Namsbo/Eliasmoen/Finnmoen
12. Finntomaslia